Hymnologiske Meddelelser

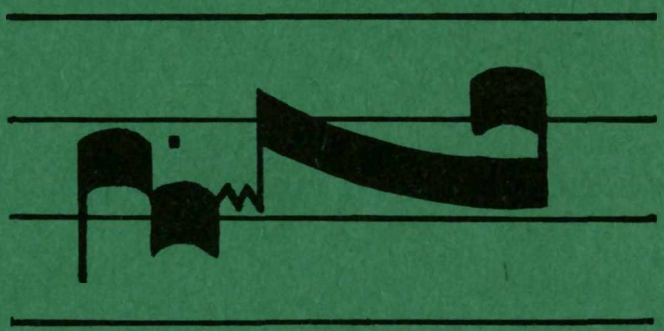

Værkstedsblad om salmer

udgivet af Salmehistorisk Selskab

3.årg. 1974 **nr. 1**

Hymnologiske Meddelelser

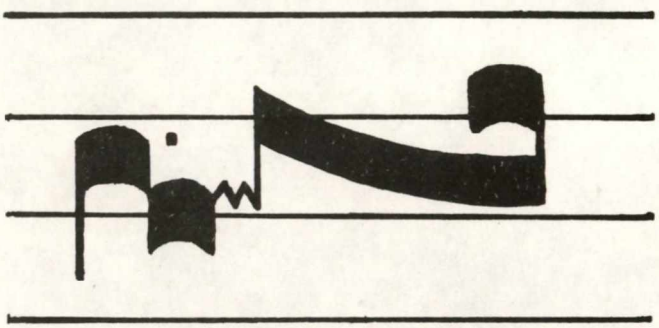

Værkstedsblad om salmer

udgivet af Salmehistorisk Selskab

3.årg. 1974 **nr. 1**

H Y M N O L O G I S K E

M E D D E L E L S E R

Værkstedsblad om salmer

udgivet af Salmehistorisk Selskab

3.årg 1974 nr.1

NYE SALMER af Jørgen Michaelsen, Johs.Asmund, Leif Bork Hansen, Johs.Bundgaard, Dorte Roager Larsen og K.L.Aastrup. Melodier af Aksel Andersen og Evan-Th.Vestergaard ..... side 1 - 6

K.L.Aastrup, Om at skrive salmer. Et konventsforedrag ..... side 7 -18

Christian Thodberg, Om Grundtvigs salme "Herre hvor skal vi gå hen" side 18-30

Urban Schrøder, To ubemærkede oversættelser af en Johann Scheffler-salme ..... side 31-37

Leif Ludwig Albertsen, Den engagerede lyriks længsel efter skønhed. side 37-39

Niels Knud Andersen, Danske salmer i Den svenska Psalmboken Svenske salmer i Den danske Salmebog ..... side 39-46

Johannes Petersen, Forhærdede Tidselgemytter ..... side 46-48

Jens Lyster, Kustoden i salmemuseet eller Angsten for det tomme rum ..... side 48-51

Martha Byskov, Kirkekammer - Gæstekammer ..... side 51-52

Jens Lyster, Vajsenhusets kontaktudvalg arbejder ..... side 52-53

Johannes Grubb, Ejer-paaskrifter i gamle salmebøger ..... side 53-54

Jens Lyster, Salmebogen i runer ..... side 54-56

Dansk Tidegærds sommermøde 1974 ..... side 56-57

EFTERLYSNING- "Tag mig med, når kirkens klokker kimer" ..... side 57-58

Johs.Holsting, To spørgsmål ..... side 58

REDAKTIONELT ..... side 58

Forside: Susanne Fabritius de Tengnagel

Vignet udført af Peter Kannik Christensen

KØBENHAVNS UNIVERSITET
OFFSET AFDELINGEN

Nye salmer

Aksel Andersen

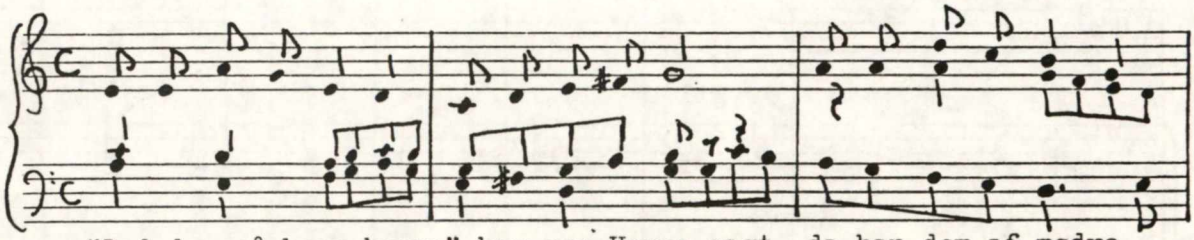

"Lad de små børn komme",har vor Herre sagt, da han dem af mødre

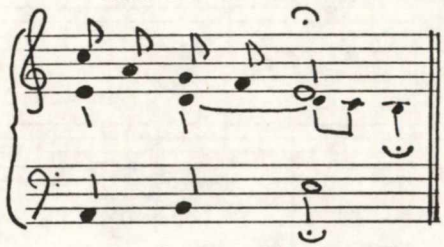

ømt på arm fik bragt.

"Dem må ingen hindre",
lød hans skarpe ord, -
vi Guds Himmerige
kun som børn bebor.

Til hans dåb vi bærer
trøstigt da de små, -
tror det nådens under,
ingen kan forstå.

Efter John Dowland (1563-1626)
ved Aksel Andersen.

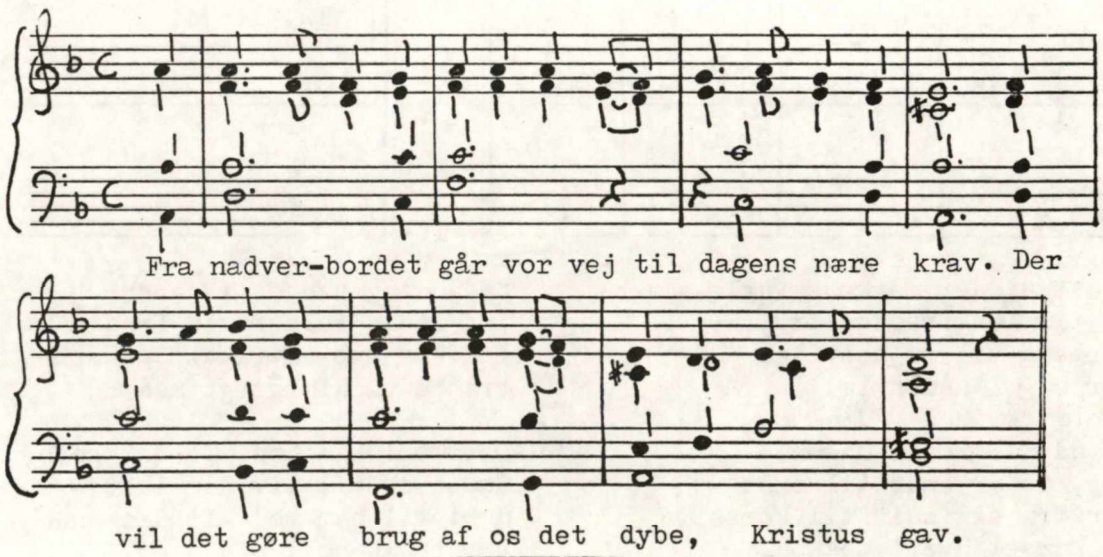

Fra nadver-bordet går vor vej til dagens nære krav. Der

vil det gøre brug af os det dybe, Kristus gav.

Der vil vi fejle dybt og tit
og bryde nådens pagt -
men han genrejser os påny
med sit "Det er fuldbragt".

Og gennem os, som er besat
af løgn og magtbegær,
vil Kristus skabe nådens frugt
i livets hverdag her.

Ovenstående tekster er hentet fra Jørgen Michaelsens DÅB OG NADVER. 22 salmer, 1973

Evan-Th. Vestergaard.

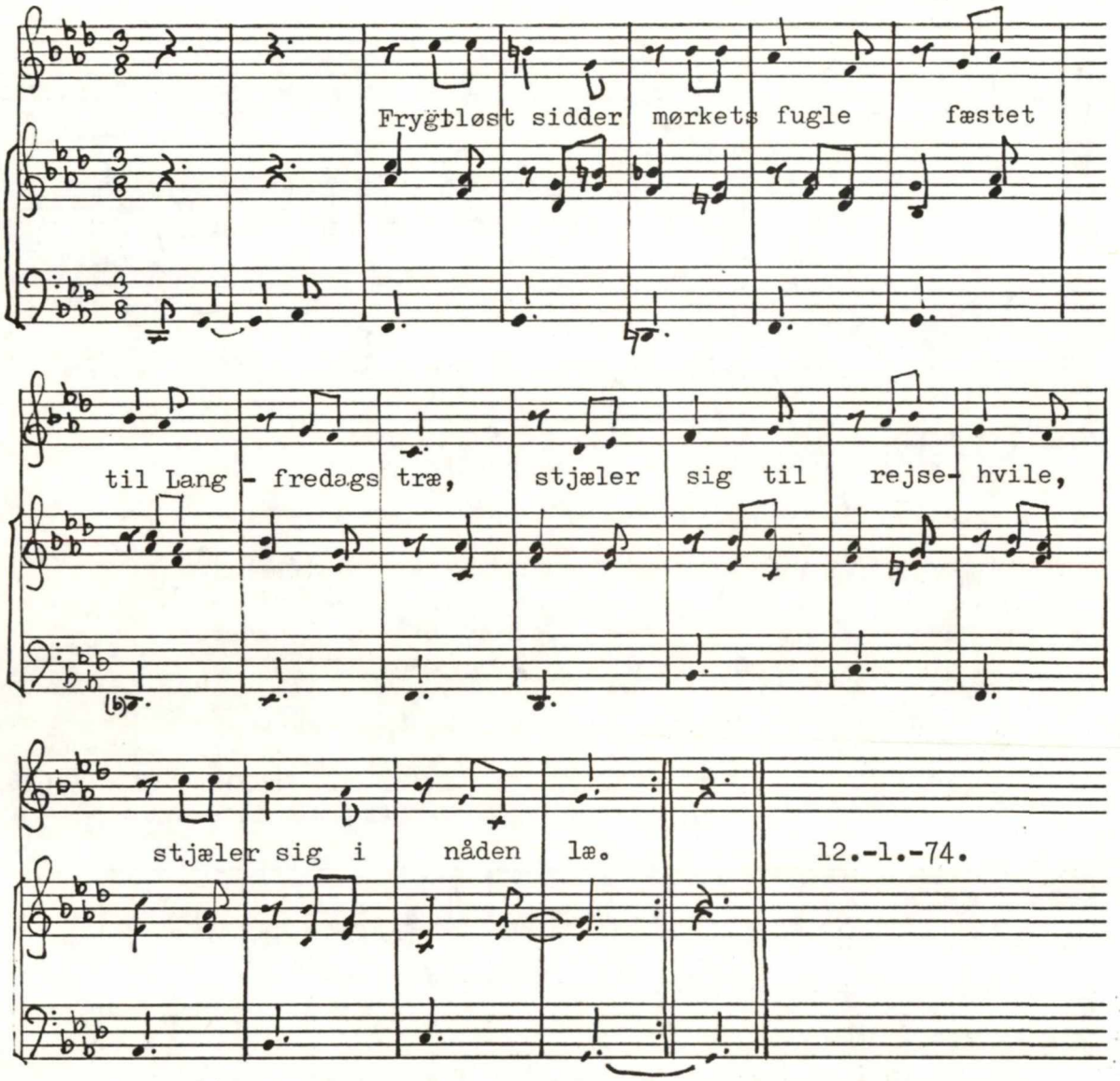

Frygtløst sidder mørkets fugle
fæstet til Langfredags træ,
stjæler sig til rejsehvile,
stjæler sig i nåden læ.

Flyver ud til rov i dagen,
flænger, føjer ondt til ondt -
flygter fra sig selv til korset,
og fra korset hvert sekund.

Sådan må os Kristus tåle,
bære os fra dag til dag -
tage mod os, når vi kommer,
trods hvert troløst vingeslag.

Sådan tog han os i dåben
ind i sin fuldbragte fred -
faldets dyb af flugt og mørke
bragte vi afmægtigt med.

Døbt til ham med alt det gode,
Gud i os til liv har lagt -
døbt til ham med alt det onde
bærer han os i sin pagt.

Da kan Kristus dybt forene
ondt og godt i os med sig -
og i hjertets trods og kulde
bryde kærlighedens vej.

Frit da synger mørkets fugle
hjertets sang af tro og håb,
bundet til det træ, der frelser,
båret af Guds nådes dåb.

Jørgen Michaelsen, 1973

Til en Konfirmand.

Guds Søn har sagt, hvor VEJEN går:
hvor Hyrden leder sine Får.
Han lyser over os Guds Fred.
Hans Hjord er vi, Hans Menighed.

Om SANDHEDEN har Kristus sagt,
at det er Ham, og Han har Magt
trods alle Løgne, List og Skam.
Så tro da kun. Hold dig til Ham.

Han har fortalt, hvad LIVET er:
det er Ham selv, og Han er hér.
I Ordet bor Han blandt os nu.
Guds Søn er Han. Guds Barn er du.

Johs. Asmund.

Mel. efterlyses til ovenstående tekst. red.

EN FARISÆER KOM

mel.: Op til Guds hus vi gå.

1.
En farisæer kom
til Herrens helligdom
for her at bryde ud
i tak til lovens Gud:

2.
"Min Gud, jeg takker dig,
at du bevared mig,
og at jeg ikke er
som denne tolder dér!"

3.
Og dér den tolder stod
foruden trøst og mod.
Sit hjertes angst han skreg:
"Forbarm dig over mig!"

4.
Han stod der stillet blot
og vented intet godt.
Da atter han gik ud,
ham hørte nådens Gud.

5.
En farisæer kom
til herrens helligdom,
og som han kom, han gik,
af Gud han intet fik.

6.
Ak Gud, mon det er mig,
som gik ad denne vej?
O, fæld ej straks din dom,
men vend du selv mig om!

Og lad mit øje se
min næstes nød og vé,
at sammen vi kan gå
og af din nåde få.

Leif Bork Hansen.

Vi henleder opmærksomheden på K.E. Jensens nye melodi til salmen "Op til Guds hus vi gå", HM 1973/3, s. 105.

RED.

FRIHED GIVES, HVER OPLIVES

over Rom. lo, 1-13 og 1.Kor.lo.
mel.: Herrens røst, som aldrig brister.

1.

Frihed gives,
hver oplives,
som til Kristus slår sin lid.
Synden fråder,
loven råder,
hvor til ham man kun har nid.

2.

Gud forordner,
og han tordner
mod enhver, som er forvendt.
nåde råder,
og han båder
hver, som sig til ham har vendt.

3.

Vi er frie,
dog må tie
hver, som ser, her øves godt.
Vi går fremad,
det går hjemad,
som for konge til sit slot.

4.

Vi forvalter
hver sit alter,
går som præster frit til Gud,
og til verden
al vor færden
går med dette budskab ud:

5.

Her er glæde,
som i kæde
går vi frem i sluttet flok.
Kristus leder,
for os beder.
Gud har til os alle nok.

6.

Børn i skare,
det er bare,
hvad vi alle er for Gud,
men som Sønnen
får vi lønnen,
når for ham vi løber bud.

7.

Ja, vi frie
må os vie
til at bringe bud for ham,
som jer alle
vil hidkalde,
ung og gammel, frisk og lam.

8.

Op at springe,
glæde bringe
må enhver, som på ham tror.
Han har givet
selve livet
og i vores lovsang bor.

9.

Derfor: Alle
må frafalde
det at elske kun sig selv
- for at smage,
for at drage
vandet op af livets elv.

lo.

Elvens fylde
vil forgylde
liv og verden for enhver.
Alting vender,
aldrig ender
livets lyst for hver især.

Str.3-4: 1.Pet. 2; str.5: Rom.lo; str.lo: Ef. 3,19.

Johannes Bundgaard.

GUD, VIL DU HJÆLPE MIG
mel.: Og vinden gi'r svar.

1.
Gud, vil du hjælpe mig, når det er mig,
der svigter, hvor andre skal ha' hjælp?
Ser du min tåre, selv når jeg er blind
for andres tårer og gråd?
Gud, kan du bruge mig her, hvor jeg er,
og selv når jeg ikke slår til?
Åh Herre, jeg ved, du svigter ikke mig,
men atter og atter svigter jeg!

2.
Gud, er du hos mig i hverdagens jag,
når jeg i min travlhed glemmer dig?
Gud vil du tilgi' hver eneste gang
jeg fejler og handler mod dit bud?
Hører du de bønner jeg sender til dig
når jeg for dit ord tit er døv?
Åh Herre, jeg ved, du svigter ikke mig,
men atter og atter svigter jeg!

3.
Gud, du vil tilgi' igen og igen
ja, selvom du ved, jeg er svag!
Du ser min tåre, du hører min bøn,
du er hos mig i hverdagens jag.
Gud, du vil hjælpe mig her, hvor jeg er,
og selv om jeg ikke slår til.
Åh Herre, jeg ved, du svigter ikke mig,
men atter og atter svigter jeg!

JESUS ALENE I ØRKNEN GIK RUNDT, Matt. 4,1-11
mel.: Rapanden Rasmus....

1.
Jesus alene i ørknen gik rundt
fik ingen mad, det var slet ikke sundt.
Da han blev sulten, en stemme der lød:
"Er du Guds søn, så tryl sten om til brød".

2.
Ned fra et tempeltag Jesus ku' se.
"Er du Guds søn så gør noget ved det",
sagde nu stemmen, "spring ned i en fart,
englene griber dig, det er da klart!"

3.
Jesus så byer og bjerge omkring.
"Alt det, det koster dig slet ingenting,
blot du vil falde på knæ her for mig!"
Jesus sa': "Satan gå straks din vej!"

4.
Jesus var stærk, han sin prøve bestod,
valgte det svære, for han havde mod.
Han blev vor Frelser og brugte sin magt
for vores skyld, som hans far havde sagt.

Ovenstående to salmer er hentet fra Dorte Roager Larsens "Børne-og Ungdomssalmer" (1974, dupl., 2,5o kr.). Best.gn.: Pastor Mogens Hansen, Greisvej 2, 23oo København S.

Vi håber i næste nummer af HM at kunne bringe en anmeldelse af Dorte Roager Larsens salmer.

DU GAV OS EFTER DIT BEHAG

mel.: Til dig alene, Herre Krist

1.

Du gav os efter dit behag
vor Jord med al dens grøde;
du tændte sol for arbejdsdag
fra gry til aftensrøde.
Vi skulde vel vort dagværk nå
og altid for dit ansigt gå.
Du gav os livet uden savn,
for i dit navn
at leve til vor næstes gavn.

2.

Så gav vi dig, vor Skaber, Gud,
et liv, der var lagt øde,
et liv i trods mod dine bud
fra gry til aftensrøde.
Vi søgte kun vort eget vel;
vor næste blev vor lykkes træl;
vort selv vi ynded over alt,
fra dig vi faldt.
Men da var vore dage talt.

3.

Din vrede frem af Himlen brød,
du lod os dommen kende;
du satte os den bitre død,
som blev vor lykkes ende.
Du skjulte os dit ansigts lys;
vi måtte lære mørkets gys.
Det blev os koldt ved hjerterod,
da vi forstod,
vi kendte ej for graven bod.

4.

Da gav du efter dit behag,
imod hvad vi fortjente,
en sådan udgang af vor sag,
som ingen kunde vente,
et under over al forstand,
en visdom, vi ej grunde kan:
din Søn, der som vor næste kom
og vendte om
til nådebud din vredes dom.

5.

Hvad vi ej kunde, gjorde du;
det er vor frelse blevet.
Os livet er velsignet nu,
fordi din Søn har levet.
Det er så din retfærdighed,
at han for vore synder led;
han holdt for os i Helved stand;
alene han
af gravens hul os hente kan.

6.

Såsandt han som vor næste er
med os i graven gået,
vi véd, hvis vi skal blive der,
han aldrig var opstået;
han aldrig hjem til Himlen gik,
hvis ikke os han med sig fik.
Han delte vor elendighed,
derfor vi véd,
han deler med os Himlens fred.

7.

Så takker vi dig, Skaber, Gud,
for håbet i det høje
og beder, skriv os dine bud
i hjerte som for øje;
ja lad det under med os ske,
vi altid må vor næste se!
Udløs vort liv af dødens bånd
med almagtshånd,
genfød os ved din Helligånd!

K. L. Aastrup.
Her efter 133 Evangeliesalmer,
1969, nr. 77
2. Pinsedag A
Johs. 3, 16-21.

Om at skrive salmer

Et konventsforedrag. Ved domprovst K. L. Aastrup, Odense.

Egentlig blev jeg bedt om at sige noget om mine egne salmer; jeg syntes, det lød mere beskedent med ovenstående titel; men jeg skal nok så nogenlunde holde mig til den stillede opgave, holde mig til, hvordan jeg er kommet til at skrive salmer, - eller det var vel rettere at sige: hvordan jeg selv mener, det er gået til.

Forhåbentlig kommer jeg så dog derigennem til at sige noget alment og almentgyldigt om det at skrive salmer.

Det vilde være overdrevent at påstå, at jeg altid har villet skrive salmer. Jeg er opdraget med H. C. Andersens eventyr og vilde nok gerne gøre ham efter. I min mors efterladenskaber fandtes en stilebog fra jeg var 11, bl.a. med en stil om Kul; den er helt H. C. Andersensk. - Men så, da jeg var 12, gik jeg til præst. Præsten lod os læse Apostlenes Gerninger, og jeg blev meget optaget af historien om Paulus's omvendelse; især gjorde ordene til Ananias indtryk: "Gå hen i den gade, der kaldes "den lige"" (jeg véd ikke, hvorfor, men det gadenavn forekom mig betydningsfuldt). Jeg skrev så nogle vers, der gerne kan kaldes "salmeforsøg"; jeg husker dem ikke nøjagtig; men i et af de første vers var der altså nogle ord om, at "ved et lyn fra det høje - udsluktes forfølgerens øje", og så kom et vers, der i sin helhed (omtrent) lød: "I lige gade - blandt troende, glade - igen ved et bud fra det høje - opluktes forkynderens øje". - Det forekommer mig, jeg også forsøgte med nogle vers om Stefanus; men dem har jeg glemt. -

Det næste må stamme fra mit rusår, eller snarere fra det sidste år i gymnasiet, siden en anden skoledreng, der gik et par klasser under mig, og som jeg boede sammen med, satte melodi til. Det var en versificering af saligprisningerne i Mt.V,3-10. Jeg husker det første vers; men inden jeg nævner det, tre bemærkninger: For det første, at det selvfølgelig er et håbløst foretagende at sætte saligprisningerne på vers, for det andet, at dette vers er en dårlig forklaring af, hvad det er at være fattig i ånden (det må dog kunne tilgives en skoledreng med Sokrates i hovedet, at det blev til græsk moralisme i stedet for evangeliet!), men så også for det tredie, at jeg virkelig havde fundet på en god salmestrofe - med fire lige lange linjer plus en linje på fire stavelser, der gentog begyndelsesordene i hvert vers "salig er du" (hvorfor gendigtningen måtte slutte med vers 10). Det var nok også det, der fik min musikalske skolekammerat til at komponere. - Det første vers lød altså: "Salig er du, hvis ånd ej er spaltet, - hvis øje ser enkelt, enfoldigt på altet, - hvis tanker er rette, hvis veje er lige. - Thi dit er

det himmelske rige. - Salig er du." (Ja, den "lige gade" dukkede altså op igen!).

Om ikke til andet gavn kan verset stå som en advarsel mod forsøg på at sætte saligprisningerne på vers. – noget lignende gælder, når det ikke så længe efter blev til noget over dåbsbefalingen.

"Mig er given al magt i Himlen, - Måne og Sol for min fod er lagt" begyndte den; og så var der en linje, der lød "Bjerge er voks i min stærke hånd". - Sagen var, at i min grønne ungdom, vist allerede, da jeg gik til præst, var der et par af Grundtvigs salmer, der havde generet mig noget. Den ene morede jeg mig over, nemlig, at vi skulde synge gudskelov for, at de guldbrolagte gader i det nye Jerusalem ikke var guld helt igennem, men kun på overfladen, mens der vel var messing under forgyldningen. Når man nu var opdraget til at gøre forskel på de sølvgafler, der var tretårnede, og så dem, der kun var plet! - i parentes bemærket har det siden givet mig anledning til den "mageløse opdagelse", at Grundtvig brugte ordet "kun" på en særlig måde; måske har han lært det i Tyregod, for det kan godt være jydsk; altså i dette tilfælde hører "kun" ikke sammen med "overfladen", men med "guld": "overfladen", brolægningen er kun guld, det pure guld. Trods Kierkegaards påstand var Grundtvig nemlig ikke et "vrøvl"; han mente noget med de ord, han brugte, også med småord som "kun". - Når han så siden sagde "kun ved badet og ved bordet - hører vi Guds ord til os", så mente han, at der hører vi ingen udenomssnak, men "kun" Guds ord til os, det pure Guds ord til os. -

Men altså dette "kun overfladen, å gudskelov" havde jeg dengang megen morskab af. Derimod blev jeg ked af det, når jeg hørte nogen synge "den ganske Jord med klipper grå - som voks er i hans hænder". Når man <u>siger</u> verslinjerne skal man nok sanse at gøre ophold mellem "voks" og "er"; men man <u>synger</u>, at Jorden vokser. Det har været nær ved at ødelægge en af Grundtvigs bedste salmer for mig. Derfor tog jeg det billede på almagten med i den salme i en linje, der lød: "Bjerge er voks i min stærke hånd".

Det var ikke så godt. Jeg var ikke den gang klar over, at når man med et tillægsord som "stærke" vil forsikre, at der er magt i hånden, så bliver hånden slatten af det. Der er ødelagt mange salmer med tillægsord, der skulde understrege, forstærke, forsikre, så man kommer til at tvivle på, at manden selv tror, hvad han synger. Ingemann var slem til den slags.

Når Grundtvig synger om, at Jorden er voks i Jesu hænder, så <u>forsikrer</u> han ikke noget, han <u>siger</u> noget, han forkynder noget. - Det med tillægsordene vender jeg tilbage til. Men altså: når man siger "stærke hånd", så forsikrer man og forkynder ikke.

Hvornår det var, véd jeg ikke; men en eller anden gang blev det mig klart, at skulde man skrive salmer, der duede, så måtte man vente med det, til man magtede det, til man havde arbejdet så meget med sproget, med ordene, at man magtede at sige det, der skulde siges, <u>sådan</u> som det skulde siges.

I hvert fald må det have været omkring ved 1925, altså da jeg var 25, at jeg opstillede en trinstige af digtarterne efter deres krav om evne til at bruge ord. Det var i en samtale med en nabopræst, der vist også gerne vilde skrive salmer. Min trinstige så sådan ud, at nederst var det lyriske digt, så fulgte romanen, så side om side drama og novelle, og endelig som det mest krævende den folkelige sang og salmen. Nabopræsten, som hed Munk, gav mig ret i denne opstilling.

Egentlig tror jeg - eller vil i hvert fald gerne tro, at det mer eller mindre bevidst fra først af havde stået mig klart, at man også i de dele må første og anden gymnasieklasses pensum igennem, før man begynder på tredie g.s. - Ellers véd jeg ikke, hvad det var, der holdt igen, når jeg var ved at vove mig i lag med noget, der gik i retning af salme, så jeg nøjedes med sådan noget som digte om Julian den frafaldne og Johannes Døberen og smædedigte mod Georg Brandes.

Altså begyndte jeg nedefra med at udgive et par digtsamlinger - i 1919 og 25. Den sidste fik jeg trykt hos Niels Thomsen i Holstebro, der dengang var regnet for Danmarks fornemste bogtrykker (når Thøger Larsen og Åkjær skulde have noget særlig fint udgivet, lod de trykke hos ham.). - Så fik jeg brev fra hans kone; hun vilde have mig til at skrive en salme. Der var noget med en datter, der havde anfægtelser, og nu var mor'en - efter at have læst mine digte - sikker på, at jeg kunde skrive en salme, der vilde hjælpe datteren. Jeg svarede, at det vilde jeg gerne, hvis jeg kunde, og havde tænkt meget over det, men at jeg kunde ikke endnu (eller noget i den retning). Jeg må vel have gjort nogle forsøg, men kasseret dem. -

Så nåede jeg op i anden g. og fik da udgivet to romaner. Den første blev Chr. Bartholdy så gal over, at han nogle år igennem skældte ud over den en gang årlig i Kristeligt Dagblad. Den anden kom på Hasselbalchs forlag, men blev først solgt ved prisnedsættelsen nogle år efter. Jeg prøvede med en tredie hos samme forlægger; og enten De så vil tro det eller ej, så skrev forlagskonsulenten, at det var den bedste roman, han havde læst; men nu måtte afgørelsen dog vente, til direktøren kom hjem. Hasselbalch læste så selv bogen, og den var god nok, skrev han, den var lige så god som Paludans "Jørgen Stein"; men den skulde have været bedre, for "Jørgen Stein" kunde ikke sælges. Måske var den egentlige grund, at jeg havde sagt nejtak til et smukt tilbud: de manglede ved forlaget en, der kunde skrive "mortenkorchbøger for akademikere"; det job kunde jeg få. Akja, hvis jeg havde sagt jatak, havde jeg måske kunnet lægge penge tilside til en lige så stor gravsten over migselv som den ude ved Fraugde kirke.

Sådan endte det i anden g., og jeg er den dag i dag taknemlig over, at "Jørgen Stein" i første omgang ikke kunde sælges, så jeg slap for at sidde over i den klasse. Der er jo folk nok, der kan skrive romaner. -

Så blev det til nogle noveller og skuespil. Et af skuespillene handlede om en møntsamler; der var ikke den ting, jeg ikke vidste om numismatik, inden jeg skrev den, og en masse havde jeg samlet sammen om kunstnerliv i Florentz på Lorenzo Medicis tid, da jeg gjorde et drama om Savonarola (det sidste kunde jeg godt lide at få trykt engang; men det får jeg nok ikke.).

Hov sæt - gik sådan noget ikke ud over præstearbejdet? Det tror jeg ikke. Jeg havde heldigvis et meget arbejdskrævende pastorat at passe; men jeg havde meget sværere ved at få lavet mine prædikener, når jeg ikke var igang med at skrive en bog. - I de samme år skrev jeg for resten også en del teologi til "Tidehverv" og "Teologisk Tidsskrift"; jeg mener, at både det ene og det andet kan indregnes under de "fortsatte studier", vi med præsteløftet forpligter os til. - Vi har alle som præster mange forsømmelser bag os; men jeg mener ikke, mine forsømmelser har noget at gøre med mit storforbrug af pen og papir. -

Imidlertid havde jeg nået den kanoniske alder. Uvist hvorfor var det hvert år ved nytårstid, det rykkede i mig, og det må have været sidst i 1932 jeg skrev en salme til Sylvesterdag, den sidste dag i året. Den begyndte "Nu rinder i grav det gamle år, - hensmelter som sne i væde, - i tåge et nytår for os står - med dages og nætters kæde, det rummer for os, hvad ingen véd, - vor skæbne af sorg og glæde". Melodien er, som De vel kan høre, "Den signede dag". Året efter må det have været, jeg skrev en til Nytårsdag og en over esaiasteksten til Helligtrekonger. Den sidste står i salmebogen, desværre med en rettelse, Niels Petersen i Vallekilde fik mig til at foretage til salmebogstillæget 1938.

Den til Nytårsdag handler om, at navnet "Jesus" betyder "Gud frelser", ligesom "Johannes" betyder "Gud er nådig": "Det skal forkyndes Verden om, - at da Guds Søn iblandt os kom, - "Gud frelser" blev ved navn han kaldt - og skal så kaldes overalt", lyder det første vers (for resten skrev jeg senere en anden med samme indhold til en anden melodi: "Gud frelser" kaldtes på Jord Guds Søn". Hvad "Gør dig nu rede, Kristenhed" angår, må jeg bekende, at jeg havde overset Kingos "Vær trøstig Zion, Jesu brud", - heldigvis, for ellers havde jeg vel ikke givet mig i lag med den tekst. -

Jeg sendte de to salmer til "Højskolebladet", men fik dem retur. Så var der en, der gjorde mig opmærksom på, at Carl Hermansen havde afløst Rosendal som redaktør af "Menighedsbladet" (nu "Dansk Kirketidende"), og i efteråret sendte jeg så de to til Hermansen, der mente, at esaiassalmen kunde gå for en adventssalme, så den vilde han trykke i december, den anden i første nummer i det kommende år; og hvis jeg havde flere, måtte jeg endelig sende dem. Jeg svarede, at jeg havde ikke flere; men jeg skulde nok fremtidig sende én om måneden, hvis han så til gengæld vilde lade mig få "Menighedsbladet" gra-

tis. Han svarede igen, at han som redaktør jo var interesseret i så mange holdere som mulig; jeg skulde altså tegne abbonement, og han vilde så sende ti kroner om året; det var abbonementsprisen dengang. Ligervis som Gunni Busck købte Hermansen lovsang til Guds hus; og jeg gik gladelig ind på at levere salmer til ti kroner for dusinet. Da Dons Christensen blev redaktør, satte han betalingen op til ti kroner pr. styk.

Hvordan jeg kunde binde mig til at sende en salme hver måned? Jo, jeg vidste, at nu kunde jeg, - eller rettere: nu måtte jeg, nu havde jeg lov til at skrive salmer, for nu vidste jeg nok om, hvordan ordene skal bruges i salmer, og en hel del om, hvad der var af "huller" i salmebogen, som ventede på at blive fyldt.

Så var jeg i efteråret 1937 med til et møde på Vallekilde Højskole, hvor det blev bestemt, at der skulde udgives et salmebogstillæg. Det væsentlige i indholdet skulde være det fra Valg- og frimenighedernes salmebog 1935, der manglede i "Kirke og Hjem". Men en eller anden fandt så på at tilbyde mig, at jeg kunde få to af mine med; så kunde jeg selv bestemme hvilke. Jeg svarede, at jeg vilde hellere lade andre vælge, og sendte dem så de 33, jeg havde (der var gået to totrediedel år efter aftalen med Hermansen, så jeg havde 33.). - Der kom 11 af dem med i "Tillæg 1938"; måske for ligevægtens skyld også 11 af Vilstrups. Det var en opmuntring til at fortsætte, når hver tredie kunde bruges.

For resten havde jeg også fået et skub af "Tidehvervs tillæg", som kom i 34 (må det have været; mine eksemplarer af det er trykt i 1935; men det er andet oplag.). - Mit kendskab til salmer var stort set begrænset til, hvad der stod i salmebogen; jeg havde en fornemmelse af, at der nok var en del mere, især af Grundtvig, som burde med; men var der virkelig ikke mere hidtil ubenyttet stof end det, der stod i dette tillæg, så var der sandelig grund til at tage fat på at skrive salmer. Der manglede faktisk ikke så få.

Men da Vallekildetillægget forelå, så var det ikke alene en opmuntring med de 11 af mine, der kom med, men også en opbremsning: der var jo meget mere, end jeg havde anet; der var nogle af de salmer, som jeg vilde have skrevet, fordi de manglede i "Kirke og Hjem". For eksempel "Guds ord blev aldrig bundet". Jeg vilde ganskevist have taget et vers mere med om, at man heller ikke kan binde Guds ord til en lære om dåbsbekendelsens oprindelse og betydning.

Nå, jeg blev dog snart klar over, at der endnu var nogle salmer at skrive. I 1939 syntes jeg så, det var passende at udgive en samling. Egentlig vilde jeg helst gøre et udvalg af dem, jeg selv regnede for de bedste; men så vilde jeg kommetil at udelade nogle, der stod i Vallekildetillægget; jeg måtte da hellere overlade udskillelse til andre; dog delte jeg indholdet i to parter med bemærkninger imellem til forklaring af, at jeg tog det hele med.

Jeg fik den lille bog trykt af Niels Thomsen i Holstebro, der som sagt den-

gang regnedes for vor fineste bogtrykker. Han satte selv hvert bogstav, så den og anden samling 1941, som han også satte selv, er vist lækkerbiskner for bibliofiler (de mærkelige folk, der er mere interesserede i, hvordan en bog er trykt, end i, hvad der er trykt i den!). Og så tog han 25o kroner for at trykke looo eksemplarer. Mange af dem blev brugt til konfirmationsgaver. Det generede mig for resten, at de altid blev lagt mellem telegrammerne.-

Lidt før udgivelsen havde jeg skrevet en påskelørdagssalme på 9 vers. Den udvidede jeg nu til et længere digt som en slags fortale for at angive stedet, hvorfra salmerne var sunget. Da "Dansk Kirkesang" i 1966 desværre opgav at udgive et salmebogstillæg og i stedet udsendte et udvalg af mine, fortalte de tre, der stod for udvælgelsen, at de havde sat nogle vers fra denne fortale sammen til en salme på 9 vers; det var de stolte af at have fundet på; jeg kunde give dem den ros, at de havde ramt temmelig nøje: der var 8 vers af de 9 fra den oprindelige salme; der var altså kun udgået et og kun tilføjet et af fortalens andre vers. Så roste vi hinanden.

Når jeg allerede i 1941 udgav endnu et hefte, havde det en særlig grund. Engang havde jeg skrevet to begyndelseslinjer til en salme over en profettekst; de lød:"Der er en røst af en, der siger "Råb!" - og bange spørges der "Hvad skal jeg råbe?". Det var ikke blevet til mere. Så kom besættelsen, og hvordan det nu var, så blev denne salmebegyndelse brugt til noget andet: "Der er en røst af en, der siger "Råb!" - og bange spørges der: "Hvad skal jeg råbe?" - Er der for dette folk endnu et håb, - og er der noget hjerte til at håbe?" I et af de følgende vers stod der: "Og du må gemme hen dit Danmarks sang; - mens fjenden er i landet må den tie". Jeg sendte så digtet til Hermansen; men han rettede ordet "fjenden" til "andre" og skrev nedenunder: "På grund af forholdene er et ord i denne linje rettet". Men jeg vilde altså have fjenden på tryk, mens han var i landet, og så stillede jeg, hvad jeg havde skrevet siden 39 op i kronologisk orden, så der midt mellem salmerne stod det digt med overskrift "Maj 194o".

Men der var et par ting mere at gøre. Jeg syntes ikke, man havde været opmærksom på fortalen til den første samling; jeg måtte sige det om Påskelørdag på en anden måde. Det blev igen til en længere fortale på vers!

Det andet var, at "salmer 1939" var blevet rost af Laurits Koch og Oscar Geismar, der hver skrev en kronik helt oppe i diskanten. Det ærgrede mig og kunde ikke opvejes af, at Gustav Brøndsted fyldte et helt nummer af "Tidehverv" med en anmeldelse, der viste, at han forstod, hvad meningen var med salmerne - og især med forordet.

Laurits Koch var jeg på forhånd sikret imod, for i den nye samling var der nogle omdigtninger af brorsonsalmer (ligesom reformatorerne havde "kristelig forvendt" middelalderens mariaviser). Og et eller andet sted skrev jeg noget

om, at ligesom I. P. Jacobsen havde handlet ilde med vort modersmål med sit misbrug af tillægsord, havde Geismar gjort det med biord. Det virkede efter hensigten, så de begge skrev meget nedsættende om anden samling og nok fortrød, at de havde rost første. Store helgen også haver - Adams kød og klæder på.

For resten var jeg i pengenød og måtte finansiere trykningen ved at sælge førsteudgaverne af Munks skuespil til en antikvar og købe senere oplag i stedet. -

Det var stadig i "Menighedsbladet" ("Dansk Kirketidende"), salmerne blev trykt. Det var pænt af redaktørerne, da jeg jo ikke er grundtvigianer, - så meget mere, som Chr. Bartholdy engang betegnede det som en uvenlig handling fra grundtvigianernes side mod I. M., at Kirkeligt Samfunds blad offentliggjorde mine salmer. - Hvorfor kom de ikke i "Tidehverv"? Blot fordi jeg syntes, de skulde ikke tage plads op i de lo årlige numre for de arbejder med teologi, der var "Tidehverv"s opgave. Digtet om Påskelørdag, oversættelsen af en luthersalme og en enkelt anden kom dog i "Tidehverv".

Nå, jeg synes ganske vist, det også er en form for driven teologi at skrive salmer, så jeg er lidt knotten over, at de ikke anmeldes i "Teologisk Tidsskrift"; men jeg kan da trøste mig med "Svensk teologisk kvartalskrift". -

Så kom de tre forslag til en ny salmebog; det grundtvigske og det sønderjydske havde hver en halv snes af mine, og det "midtjydske" nogenogtredive. Det så da lidt mærkeligt ud, at "Prøvesalmebogen" kun tog to plus en oversættelse. Der gik et rygte om, at I.M.s repræsentanter i kommissionen ved det sidste møde forlangte, at også de skulde udelades; men det skete dog ikke; og en præsteadresse fik Hermansen til at tage endnu to ind i den autoriserede salmebog. -

Der er nogle mærkværdigheder her. En af de fire var den første, jeg fik trykt, da jeg begyndte som salmist. To af dem var skrevet samme dag, nr.307 og 552 i salmebogen. Den fjerde havde jeg ikke tænkt mig, kunde bruges, den om, hvorfor vi tænder lys, når der skal være altergang. Der var to grunde til, at den blev skrevet: vi var sparsommelige folk derude vesterpå, vi tændte først umiddelbart før altergangen. Da der ikke var orgler i kirkerne, blev der jo en pause, mens degnen tændte. Så satte jeg da den overskrift "At synge, mens alterlysene tændes" - uden i grunden at forestille mig, at versene nogenside skulde blive brugt sådan (for resten har jeg hørt, at der er en kirke, hvor man på grund af den salme har forandret gudstjenesteskik og venter med at tænde).

Versenes indhold har Berggrav æren for. Han havde i "Spenningens land" fortalt en historie om en lille pige, der på bispens spørgsmål om meningen med alterlysene havde svaret, at de betød "det evige livs lys i vore hjerter".

Det var jo meget sødt, hvis pigen selv havde hittet på det; men hun har såmænd nok haft det fra en forskruet skolelærer. Berggrav syntes, det var så skønt, og vilde dele sin glæde over det med os andre; og det meste af det fromme Skandinavien savlede dengang af fryd over denne opbyggelige historie. Men det er jo ikke opbyggeligt; det er vrøvl, hvis det skal forstås bogstaveligt, hvis det skal forstås billedligt. Vrøvl, for der kom vel oprindelig til at stå lys på alteret, for at præsten skulde kunne se at læse i ritualet. Ugudeligt, for skal vi forstå meningen med alterlysene billedligt, så skal de ikke forstås som "det evige livs lys i vore hjerter", men minde os om mørket der og om Jesus som lyset, der skinner i mørket.

Biskop Smemo i Oslo vilde have den salme med i forslaget til den nye norske salmebog og skrev til mig, at han havde rettet en linje; i salmen står der "Derfor på Herrens bord er sat - de lys, som nu vi tænder"; han syntes, det var bedre med "de lys, som stille brænder". Jeg svarede, at med dette "stille" var vi ikke længer til gudstjeneste i en kirke, men til religiøs stemning i en frimurerloge; det vilde jeg ikke med til. Er det en i vejen med dette "nu", kan der rettes til "dér".

Desuden er det noget vrøvl, det "stille". Alterlys brænder ikke stille; for det meste blafrer de for træk i koret. Hvis man ikke af og til bytter de to stager, brænder det ene lys ned længe før det andet. Da jeg kom til Husby, havde man forsømt denne ombytning; det ene lys var brændt ned, så langt vægen rakte, mens det andet havde et par tommer endnu. Det klarede vi nogle år igennem med stumper fra den syvarmede; det gav nok lidt mindre flamme; men det fik være. Der blev mange lysestumper brugt op, inden det andet lys nåede vægeenden. Jeg mindes det den dag idag med glæde og véd derfor, at alterlys ikke brænder stille. Formentlig heller ikke Smemos; men han véd åbenbart ikke, at man skal tænke sig om, før man retter i en salme, ikke mindst, når det gælder brugen af småord.

Der må ikke være vrøvl i en salme. Der må ikke være ord, der bare skal klinge og pynte og forsikre og forstærke; og det er næsten altid tillægsord og biord, der misbruges til det.

Selvfølgelig er tillægsord og biord nødvendige i sproget, når der skal siges noget, som ikke kan siges med navneord og udsagnsord alene. Men læs profeter og salmer i G.Tt. - eller Jesu lignelser; der ruttes så sandelig ikke med tillægsord og biord. Der kan tales om den ældste bror, om den tabte penning; og ofte er de brugte tillægsord navneordsagtige: "de fem var kloge". -

De tror måske, det er en lille ting; men det er nu en afgørende ting, at salmer holdes fri for overflødige ord, og mange tillægsord og biord er overflødige ord i salmer, - og for resten også i andre tekster. -

Så er der oversættelsen "Du gav mig, o Herre, en lod af din Jord".

Den bruges så at sige ikke i sit fædreland, Sverige, men bruges til gengæld for meget i Danmark. Det er da ikke nogen dårlig salme, for så vilde jeg ikke have oversat den; men det var ikke den, der interesserede mig mest, da jeg oversatte et par hundrede svenske salmer, og jeg fik ikke arbejdet grundigt nok med oversættelsen; det ærgrer mig, hver gang jeg hører den sunget, og jeg har aldrig brugt den selv; men nu er den så indsunget, at det ikke kan nytte at gøre den om. -

Så kommer jeg til spørgsmålet om anledningen til, at en salme bliver skrevet.- I og for sig kunde jeg godt bruge ordet "inspiration", hvis der ikke stod en nimbus af højtidelighed om det, ja bliver drevet afgudsdyrkelse med det. Jeg vil derfor hellere bruge ord som anledning, tilskyndelse, indfald.

For at tage et eksempel: For nogle år siden rakte professor Thodberg mig en tyk bog med tekster fra den græske kirkes liturgi; jeg slog op i bogen på et "tilfældigt" sted og sagde "Hvad er det dog, der står der!" Han svarede "Ja, det var det, jeg vilde vise Dem"(det var altså ikke så tilfældigt endda, for han havde haft bogen åbnet netop der!). Det var nogle ord af liturgien over bethesdahistorien, og det, jeg kom til at læse, var "uk eko antropon", "jeg har ikke et menneske", og "dia se ego antropos", "for din skyld er jeg menneske". (I vor danske oversættelse hedder det "jeg har ingen", og det er en rimelig oversættelse af "jeg har ikke et menneske"). Så har liturgien udvidet bibelteksten med at lægge Jesus det svar i munden "For din skyld er jeg menneske", og det er da en god fortolkning og minder om, at der er noget, der står klart for den græske kirke, men er kommet i tåge hos os i vesten. Jeg skrev så en bethesdasalme. Da Thodberg så den, spurgte han, hvorfor jeg havde fulgt det græske forlæg så nøje undtagen i sidste vers, og jeg svarede, at jeg havde ikke set andet af teksten end det "jeg har ikke et menneske" og "for din skyld er jeg menneske"; så havde jeg blot fulgt Johannesevangeliets fortælling, hvad liturgien altså også gjorde bortset fra de tildigtede jesusord.

Eller man kan opdage en stump salme i en bibeltekst. "Lad os dog gå til Bethlehem - og se, hvad der er sket", det lyder som to linjer af en salme. Det skrev jeg for en menneskealder siden et vers eller to ud fra, men opgav at gå videre, fordi vi i forvejen har så meget godt af den slags. Så fik jeg året efter en anmodning fra redaktøren af "Folkeskolen" om at skrive en julesang for børn på et nyt versemål, som de så vilde skaffe melodi til. Jeg fik da brug for dette tilløb og gjorde salmen færdig. Det førte til et fornøjeligt samarbejde og skændsmål med Knud Jeppesen; men der kom da vist en god julesang og en god melodi ud af det.

Eller man opdager, at ordene "Gud, vær mig synder nådig" passer som slutning på det almindelige syvlinjede versemål. Eller der er et skriftord, man véd, har været til trøst for mange, som "Hernede er de evige arme"; så får man

lyst til at fæstne det i en salme for sig selv og andre.

Det hænder som nævnt også, at man får bestilling på en bestemt salme. Det må man undertiden sige nej til, fordi opgaven er umulig; for det meste har jeg sagt ja, for eksempel til at skrive en salme til Ansgars kirkes jubilæum (den vil de have med i forslaget til ny salmebog i Norge) - eller en sang om Bibelen til sidste udgave af "Højskolesangbogen" og en salme til D.M.S.-jubilæet (de lovede til gengæld at anmelde mine salmer i D.M.S.bladet; men det har de da ikke gjort. Måske må de ikke for Chr. Bartholdy.).

Det kan hænde, man først siger nej, som da pastor Brennecke bad om en salme til teksten om den barmhjertige samaritan. Det sagde jeg, kunde ikke lade sig gøre, men kom senere i tanker om, at der kunde skrives en "katekismusvise". Allerede i mit første hefte havde jeg et afsnit med "katekismusviser" (hvor jeg så havde det begreb fra?). Men vi kan da godt ved gudstjenester mellem salmerne bruge en katekismusvise. -

Så kan en begivenhed bestille salme. Da vi i 1939 skulde indvi et ombygget redningsbådshus ved Torsminde til kirke, bestilte det fire salmer. Præsten i Bøvling skulde også betjene den nye kirke, og jeg lod ham om at snakke om "kirken som redningsbåd"(hvad han også gjorde) og prædikede selv over Mika VII 7-2o om at bære Herrens vrede, og den skrev jeg så en salme til, en anden med begyndelsen "Bødet nu er på kirkesavn", et enkeltvers om Helligånden og Ordet, og endelig en, der skulde svare til "Nu fryde sig hver kristenmand". Biskop Scharling vilde nu ikke give tilladelse til, at vi sang dem alle fire. Den over mikateksten var skrevet til en melodi, der var særlig elsket af folk ved Torsminde (Jesus os til trøst og gavn). - Og den fik vi lov til at synge.

Da Georg Fjelrad var organist ved Sct. Knud, bad han mig ofte skrive tekster til tyske melodier, der skulde synges ved kirkekoncerterne; det skulde ikke være oversættelser, da de tyske tekster var dårlige; men undertiden forlangte han bestemte skriftsteder brugt som "Underfuld rådgiver, vældig Gud, evigheds Fader, Fredsfyrste". Eller han sagde "I tredie linje fjerde stavelse skal vi have en lys vokal" eller "Der skal være et "i"; der må ingen konsonanter være" eller "metrisk er den stavelse nok ubetonet; men den må helst være tung". Det gav noget arbejde; men det var fornøjeligt; og så var det rart, at sangerne bagefter sagde "Hvor var det let at synge den tekst!". Der blev for resten salmer ud af det.

Selvom De vel forlængst er trætte, er der et par ting endnu at nævne. Man kan køre fast under arbejdet med en salme, og så kan man ikke komme videre - heller ikke med noget andet. For et års tid siden kørte jeg fast med Zakæus; jeg kunde ikke få ham ned af træet. Jeg var i sommer ved at tro, at nu skulde jeg på aftægt; men så kom jeg heldigvis med til det liturgiske konvent i Løgumkloster og mindedes der om en række bibeltekster, især gammeltestamentlige, som satte igang. Men Zakæus må jeg lade sidde. - Engang spildte jeg omtrent et år med forsøg på en ny oversættelse af "Vor Gud han er så fast en Borg"; det er andre også

gået i stykker med.

I Grundtvigs "Sangværk" er der trykt en del "salmetorsoer", salmer, der ikke er gjort færdig, ofte standses der midt i et vers. Når jeg har studeret på et af dem, har jeg måttet sande, at der kunde ikke fortsættes her; det var rimeligt, at Grundtvig gav op. - Selvfølgelig er der undtagelser: Grundtvig var kørt fast i det femte vers af "Gud Helligånd, vor igenføder"; der manglede tre linjer. En eller anden har siden fundet ud af, at de tre sidste linjer fra første vers kunde gentages her; og så kom der en fuldbåren salme ud af det.

Selv havde jeg nogle år, før jeg ret begyndte, skrevet to begyndelseslinjer ned: "Gud ske lov for nattero, - for søvn og friske kræfter". Så var det kørt fast. Da jeg siden opdagede de to linjer, meldte fortsættelsen sig "Gud ske lov for kristentro, - for lys at vandre efter", og med to vers kom der en morgensalme ud af det, som endda har fået lov til at stå i "De unges sangbog". Dertil kom en tilsvarende aftensalme; og jeg nåede at få en melodi af Oluf Ring til dem.

Men jeg tror, disse undtagelser er sjældne. Er man kørt fast, er der ringe håb om at komme igang igen. Og det gælder ikke alene den salme, man kørte fast i. -

Tilskyndelserne kan være så mange slags. Det havde ærgret mig, at det var svært at få indsunget "Til dig alene, Herre Krist", fordi den var alene om sin melodi (ja, der var i salmebogen en af Landstad, men den skulde nødig synges.). Jeg skrev da to salmer alene med det formål at støtte "Til dig alene" ved at bruge dens melodi. Så gik det sådan, at den ene af de to af mange regnes for den bedste fra mit værksted. Men den blev altså skrevet som en "støtteaktion"[1].

Måske har andre end jeg lagt mærke til, at når man læser Grundtvigs Sangværk igennem, finder man de gode salmer klumpvis. Ja, i en vis forstand har Gr. kun eller næsten kun skrevet gode salmer; men jeg mener her med "gode" uomgængelige, når de først er skrevet, selvskrevne til at komme i salmebogen. Dertil kræves mere end, at salmen er god; den skal have noget særligt at sige eller sige det almindelige på en særlig måde. Jeg tænker på sådan noget som de to linjer i nr. 463 "at Gud sig vil forbarme - med mer end Faders sind". "mer end" gør salmen selvskreven. - Ja, så er der de få tilfælde, hvor det almindelige er sagt så almindeligt, så enfoldigt og ligetil, at det gør det til noget særligt: "Jeg fattig hid til Verden kom, - og efter korte dage - jeg går herfra med hånden tom, - når døden sit vil tage". -Men altså, der er ikke noget mærkeligt i, at de uomgængelige står klumpvis i "Sangværket", - eller i, at af de fire, jeg fik med i 1953, er de to skrevet samme dag. Nå, det véd nok enhver, der giver sig af med pennearbejde. Når man først er kommet godt igang....

---

1. Denne salme, "Du gav os efter dit behag", bringer vi med forfatterens tilladelse foran i dette nr. Red.

Undertiden kommer man igang med en "serie", f.ekspl., hvis man vil gøre salmer til epistlerne, katekismusviser over lignelserne, gendigtninger af davidssalmer, der mangler. Så kan man vitterlig ofte få skrevet 4-5 på en dag.

Hvordan man så bygger en salme op eller hugger den til, når et emne eller en tekst tilskynder, - det havde jeg tænkt at give et eksempel på; men tiden tillader det ikke. Kun det - formentlig gælder det andre end mig, at man så har en fornemmelse af, at salmen er der, den skal ikke skabes, men findes frem. Når en billedhugger begynder, er skulpturen inde i blokken; det overflødige skal blot hugges bort. -

Så er der den megen foretagsomhed med salmedigtning i disse år. Derom i al korthed:

1. Kristeligt Dagblads konkurrence blev en fiasko; dømt efter de offentliggjorte var der ikke en af de tusind, der var selvskreven til at komme med i en salmebog.
2. I efteråret 72 var jeg med til et salmekonvent i Løgumkloster og traf der nogle flinke unge salmedigtere. Men jeg syntes nu, de prøvede at gå fra første mellem direkte ind i tredie g.. Det bedste, de viste frem, var ting, der lød godt som solosang, men var uanvendeligt som fællessang; og det kan da ikke være meningen, at den slags skal brede sig i gudstjenesten.

Der råbes på "moderne" salmer, på frigørelse fra traditionen (som da de lavede "Evangelisk kristelig Salmebog"). Det må vel komme af frygt for ikke at "følge med tiden". Men jeg synes nu, kirkehistorien lærer os, at virkelig og sund fornyelse altid har hængt sammen med respekt for traditionen, at den er skabt ikke af progressive, men af reaktionære folk. Jeg véd ikke, hvor meget eller hvor lidt det gælder andre steder; men i kirken gælder det, ikke mindst i noget som salmedigtning. Både Luther og Grundtvig var reaktionære i forhold til deres samtid. Og vil man idag skrive salme i Danmark, gør man vel i at hente sine regler for, hvordan salmer skal være, fra Hans Thomissøns salmebog.

K. L. Aastrup.

Om Grundtvigs salme "Herre hvor skal vi gå hen"

ved professor, dr.phil. Christian Thodberg, Århus Universitet.

Hvad skal man mene om nr. 418 i salmebogen HERRE HVOR SKAL VI GÅ HEN? Vi bruger den vist ikke ret ofte, og mange, der har brugt og sunget den, har haft vanskeligheder med den. Den handler om altergangen, men taler om brødet og vinen som Jesu kød og blod på en så bastant måde, at de færreste kan følge med. Vi synes at befinde os milevidt fra tonen i Grundtvigs andre salmer om alter-

gangen. For den, der vil finde ud af, hvad Grundtvig mente om altergangen og nå frem til en éntydig forståelse af Grundtvigs salmer, vil nr. 418 være en anstødssten.

Det er min hensigt i det flg. at vise, at vor version i salmebogen af HERRE HVOR SKAL VI GÅ HEN adskiller sig ret stærkt fra Grundtvigs første udgave af salmen, og at Grundtvig selv har bidraget kraftigt til forvirringen. Jeg vil ud fra den første udgave af salmen redegøre for Grundtvigs nadversyn og til slut fremlægge forslag til et nyt og efter min mening bedre udvalg af strofer til en ny udgave af salmen til brug ved gudstjenesten.

Vi vil atter se på nr. 418 i salmebogen. 1.vers begynder så stærkt med at stille gudsforladtheden op som modstykke til den eneste hjælp, der findes: Guds Søn, der har livets ord. Vi møder her et skjult citat af Johs. 6;68-69, hvor apostelen Peter på Jesu spørgsmål om, hvorvidt de 12 også vil forlade ham, siger: "Herre! hvem skal vi gaae til? du haver det evige livs ord. Og vi have troet og kiendt, at du er den Christus, den levende Guds søn". For os idag er citatet skjult, fordi den nuværende oversættelse af stedet er anderledes (bl.a."...at du er Guds Hellige"). Citatet anføres derfor her fra den bibeludgave, Grundtvig brugte, Christian VIIs bibel.

Gr. hører skriftordet på baggrund af den gudsforladthed, der var hans stadige og store problem, og som klinger med i de bedste af hans salmer.

Salmens første vers er så stærkt talende, at det naturligt fremkalder forventninger om det, der følger efter, men i 2.vers melder problemerne sig - ikke så kraftigt, men dog mærkbart:

> Nej, om end det klinger hårdt,
> ej dit ord os kyser bort,
> .....

for hvad er det, der "klinger hårdt"? I sammenhængen kan det ikke være andet end det, 1.vers giver udtryk for, nemlig det valg, som Guds ord stiller os i - valget mellem den menneskelige hjælpeløshed og hjælpen fra Gud, og dette ord, dette valg kan ikke rigtigt betegnes som "hårdt". Meningen er altså ikke klar. Vi kan i 2.vers give digteren ret i, at døden er det egentlige "hårde ord" i vor verden, uden at vi af digtets sammenhæng kan se, hvordan dette "hårde ord" overhovedet kan konkurrere med Guds ord.

3.vers rummer en opfordring til på Jesu befaling at spise hans kød og drikke hans blod i altergangens brød og vin og derigennem få del i opstandelsens liv.

4.vers uddyber det nærmere for det ængstede menneske: man skal tage vor Herre på hans ord; man skal "nyde ham ved hans nådebord". Med den sidste udtryksmåde lægges der et kraftigt eftertryk på den bogstavelige spisning og drikning af Jesu kød og blod ved altergangen. Det skal tilmed "nydes", hvilket på Grundtvigs tid allerede havde såvel betydningen "modtage til gavn"

som "modtage med velbehag".

En dame, hvis dømmekraft jeg ikke vil drage i tvivl, sagde engang efter en gudstjeneste med denne salme: "Det lyder vammelt. Det er en salme for kannibaler!" Og jeg for min del kan ikke se, hvordan dette indtryk kan undgås med det ordvalg, som salmen har i salmebogen.

V.5 understreger ganske vist den åndelige side af sagen, forsåvidt der er tale om med god vilje at tage del i Herrens kød og blod. De stærke ord bliver imidlertid også stående her.

Sidste vers, v.6, fastslår, at denne erkendelse alene er menighedens. Atter fastslås den åndelige side, men den udvendige, helt håndgribelige spisen Jesu kød og drikken hans blod som frelsesbetingelse bliver dog fra de forudgående strofer stående som det varige indtryk, et syn på altergangen, der jo ikke er ukendt. Det er det bastante, sakramentalistiske syn.

Var det Grundtvigs mening? Jeg mener afgjort nej. Men der er sket to fatale ting. For det første har Grundtvig arbejdet overordentlig meget med denne salme. Den findes i Sangværket i hele fem versioner. Det bliver endda til flere, hvis man tager de salmeblade og salmebøger med, som Grundtvig selv havde ansvaret for. Alt det har Malling gjort rede for i sin Salmehistorie (II, 160-62). Både når Grundtvig bearbejdede og gendigtede andres og sine egne ting fik han geniale, men af og til også skæbnessvangre indfald. Undertiden kan han forstærke og overbetone en enkelt ting i forlægget og lade det være hovedsagen i den nye form - ofte med den følge, at den nye form bliver både mat og snakkende og sommetider også misforståelig. Når det drejer sig om Grundtvigs senere bearbejdelser af egne ting, gælder det næsten uden undtagelse, at bearbejdelsen er ringere end den første - den originale udgave. Den anden fatale ting er, at ganske særligt mændene bag Den danske Salmebog 1953 forsømte en god lejlighed til at bringe orden i Grundtvigs efterladenskaber. Det vil i dette tilfælde sige, at man burde have bragt den version, der gav den bedste mening i overensstemmelse med digtets oprindelige intention med stadig hensyntagen til den menighed, der skal bruge salmen, selv om det gik på tværs af den aldrende digters egne anvisninger. Men som bekendt fulgte man i hovedsagen det stikmodsatte princip.

Med HERRE HVOR SKAL VI GÅ HEN gik det i den proces sådan, at ordene om at æde Herrens kød og drikke hans blod i den grad kom til at stå alene og få overvægt, at Grundtvigs egentlige mening med denne vending er blevet borte. Det er derfor nødvendigt at vende tilbage til den første udgave af salmen, i Sangværkets første bind, nr. 100. Teksten gengives i oversigten:

Sangværket, bind I, nr. loo

1.

Herre! hvor skal vi gaae hen!
Gaae fra Dig, vor Sjæle-Ven,
Fra den levende Guds Søn,
Fra vor Troes den store Løn,
Fra den eneste paa Jord,
I hvis Mund er Livets Ord!

2.

Nei, om end det klinger haardt,
Ei dit Ord os kyser bort,
Dybt vi føle, at paa Jord
Døden er det haarde Ord,
Hvad der giør det let og blødt,
Er kun stærkt og sært og sødt!

3.

Lad da kun de Andre gaae!
Lad os være faa og smaa!
Vi ophøie ved dit Bord
Dog dit stærke Guddoms-Ord,
Som er baade Liv og Aand,
Sprænger alle Dødens Baand!

4.

Æd mit Kiød og drik mit Blod!
Siger Du, vor Herre god,
Frelser bold og Broder fiin!
Da, som jeg med Fader min,
Leve skal og du med mig
I mit søde Himmerig!

5.

Lyt min Sjæl, din Lænke brast!
Slip dig selv og hold Ham fast!
Glem al Verdens Sorg og Nød!
Glem dig selv med Synd og Død!
Fryd dig, Lille, i Guds Ord!
Bliv i Herren evig stor!

6.

Evigt Liv i Himmerig!
Sang Man det i Svøb for dig?
Guddoms-Liv med Sønnen fiin,
Som han har med Fader sin!
Tænker du, det er et Rov?
Har da Gud vel dig behov?

7.

Æd mit Kiød og drik mit Blod!
Siger Livets Fyrste god.
Nyd mit Ord med Brød og Viin!
Da for dig var Døden min,
Og for dig af sorten Jord
Jeg opstoed, til Himmels foer!

Skriftsteder fra Chr.VIIs bibel:

Johs. 6,68-69: Da svarede Simon Petrus ham: Herre, hvem skal vi gaae til? du haver det evige livs ord. Og vi have troet og kiendt, at du er den Christus, den levende Guds Søn.

Johs. 6,6o: Hvorfor mange af hans disciple, der de det hørde, sagde: denne er en haard tale, hvo kan høre ham?

Johs. 6,63: Det er aanden, som levendegiør, kiødet gavner intet; de ord, som jeg taler til eder, ere aand og liv.

Johs. 6,56-57: Hvo som æder mit kiød, og drikker mit blod, han bliver i mig, og jeg i ham. Ligesom den levende Fader udsendte mig, og jeg lver ved Faderen; ligesaa og den mig æder, den samme skal og leve ved mig.

Johs. 6, 56 (se ovenfor)
Fil. 2,6: hvilken, der han var i Guds skikkelse, ikke holdt det for et rov at være Gud liig.

Johs. 6,54: Hvo som æder mit kiød, og drikker mit blod, haver et evigt liv; og jeg skal opreiser ham paa den yderste dag.

Sangværket, bind I, nr.loo (forts.)

8.

Hør det, Hjerte, hvor du slaaer
I mit Bryst med bange Kaar!
Byt dit Kiød ved Herrens Bord!
Da opstaaer du paa Hans Ord!
Skynd dig, bland med Herren Blod!
Da med Ham du alt opstod!

9.

Ja, tag Sandheds Ord i Pant,
Hans, som Døden overvandt!
Da i Aanden alt du har
Bolig fast med Rude klar,
Smager, hvad end rives ned,
Aldrig Dødens Bitterhed!

lo.

Sjæl og Legem, begge To!
Enes kiønt i Hjertets Tro!
Enes om at troe Guds Ord,
Hvori legemlig Han boer,
Guders Gud og Fader kaldt,
Som er evig Alt i Alt!

11.

Da som Eet, i Glæde stor,
Leve skal I med Guds Ord,
Som, hvad Alt der end forgaaer,
Salig, seierrig bestaaer,
Straaler i den Guddoms-Glands,
Som fra Evighed er Hans!

12.

Herre, Frelser, Sjæle-Ven!
Ja, vi veed, hvor Du gik hen!
Veien kiender vi og godt
Til din Faders høie Slot:
Veien er som Livet Du,
Den med Dig i os er nu!

Skriftsteder fra Chr.VIIs bibel:

Johs. 6,57 (se ovenfor)

Johs. 14,4-7: Og hvor jeg gaaer hen, vide I, og veyen vide I. Thomas siger til ham: HErre, vi vide ikke, hvor du gaaer hen; og hvorledes kan vi vide veyen? Jesus siger til ham: jeg er veien, og sandheden, og livet: der kommer ingen til Faderen, uden ved mig. Havde I kiendt mig, da havde I og kiendt min Fader, og fra nu af kiende I ham, og have seet ham.

Vi vender os atter til første vers, der helt svarer til første vers i salmebogen. Der er dog én forskel: Grundtvigs eget tryk har bevaret kursiveringerne. Med dem står og falder denne salme. Vi ser dem med det samme i forbindelse med de to sidste ord i verset: Livets Ord. Hele verset er som allerede nævnt en trofast gengivelse af Johs. 6,68-69 (se teksthenvisningerne på højre side af oversigten), men hvad der i bibelteksten kaldes "det evige livs ord", bliver her til Livets Ord, fordi Grundtvig med dette udtryk ligesom med

varianten Livs-Ordet har noget helt bestemt for øje, nemlig de ord og vendinger i dåbs- og nadverritualet, der direkte talte til den enkelte. Det er netop ikke skrevne ord, men talte ord i Jesu mund. Det har jeg i en anden sammenhæng udførligt godtgjort for dåbsritualets vedkommende. Det gælder også her i forbindelse med altergangen. Her er det først og fremmest Indstiftelsesordene, der ophøjes til denne rang, og i Indstiftelsesordene først og fremmest de udtrykkeligt befalende ord.

Ser vi på Indstiftelsesordene i altergangsritualet er det flg. sætninger: "Tager dette hen , og æder det...Dette giører til min Hukommelse...Drikker alle deraf...Dette giører saa ofte, som I det drikke, til min Hukommelse", idet jeg også i dette tilfælde gengiver ordene, således som de lød for Grundtvig. Men det er både i salmer og prædikener karakteristisk for Grundtvig, at han ved siden af Indstiftelsesordene i det dagældende ritual anfører ord og vendinger fra Johannes-evangeliets 6.kapitel, fra den sammenhæng, hvor Jesus taler om sig selv som livets brød.

Hvorfor? Bl.a. fordi det for Grundtvig var alt for svagt ved altergangen at tale om Jesu legeme og blod. Især udtrykket legeme rummer for Grundtvig også betydningen lig eller livløst legeme. Kød og blod, sådan som det hedder i Johannesevangeliet, er langt mere positivt og stærkt. Just for at betone det positive kan Grundtvig i andre sammenhænge gå så vidt som til at sige kød og ben, der jo ikke har så meget med altergangens bogstavelige side at gøre. Til gengæld siger ordparret kød og ben noget væsentligt om Grundtvigs tolkning af nadveren. Ligesom Adam om Eva i 1.Mosebog 2,23 siger:"...denne gang er det been af mine been, og kiød af mit kiød;...", således får den døbte i altergangen mere og mere del i Herrens kød og ben. Det jordiske hylster forgår - det, vi ser af kød og ben - , men det indre menneske står op af døde og opbygges til det evige liv.

Grundtvig foretrækker Johs.6 med udtrykket kød og blod, se f.eks. indledningen til v.4:

Æd mit Kiød og drik mit Blod!

Han former ordene som en befaling. Den befalende form findes ikke i Johannesevangeliet. Det er betegnende for Grundtvigs anliggende, at han selv laver netop en befaling. Det er i salmens sammenhæng Livets Ord. Det må man faktisk vide for præcist at forstå salmens mening. Det er denne befaling, der står i centrum.

Det må man især huske på, når vi nu kommer til vers 2. Når det dær hedder

Nei, om end det klinger haardt,
Ei dit Ord os kyser bort,

er det hårde ord just befalingen om at æde kødet og drikke blodet. Det fremgår også af sammenhængen i Johs.6, hvor det om disciplenes reaktion hedder (v.6o): "Hvorfor mange af hans disciple, der de det hørde, sagde: denne er en haard tale, hvo kan høre ham?" Troen deler ikke denne reaktion. Troen, ja livet selv, ved,

at døden er det egentlige hårde ord (se kursiveringerne). Det, der skal lette og blødgøre dødens hårde tale, må være "stærkt og sært og sødt". Der tænkes altså på befalingen om at æde kødet og drikke blodet.

Lad da kun - siger Grundtvig i v.3 - dem gå, der tager anstød af denne befaling. De, der bliver tilbage, holder fast ved den. De holder fast ved befalingen, fordi det er Jesu ord.

Vi står her ved kernen i Grundtvigs ejendommelige syn på nadveren og på sakramenterne overhovedet. Menigheden omkring nadverbordet stirrer ikke på brødet og vinen. Det er ordet eller befalingen, det kommer an på. Det er det "stærke Guddoms-Ord,/som er baade Liv og Aand",... I denne sammenhæng er det interessant at bemærke, at v.3 er et citat af Johs. 6,63, hvor Jesus siger: "Det er aanden, som levendegiør, kiødet gavner intet; de ord, som jeg taler til eder, ere aand og liv". Det er et hovedord for Grundtvig, fordi det dermed understreges, at det hørlige ord står over alle andre udvendige ting i gudstjenesten. I ordet er alt koncentreret, og ordet for Grundtvig er den befaling, der lyder i v.4:

Æd mit Kiød og drik mit Blod!

Hele linien er som den eneste i salmen kursiveret for at vise, hvor vægten hviler.

Med vor lutherske forståelse af altergangen kan det synes at være en overraskende tanke. Netop i den handling, hvor vægten hviler på brød og vin, og hvor elementerne udtrykkeligt igennem uddelingsordene bestemmes som Jesu Kristi legeme og blod, peger Johs.6 og Grundtvig på ordet som det, det egentlig kommer an på.

I nadverens historie indtager det 6.kapitel i Johannes-evangeliet en særlig plads. Her taler Jesus om sig selv som livets brød, ligesom han andre steder i samme evangelium kalder sig for livets vand og den sande vinstok. I det 6.kapitel kalder han sig ikke blot livets brød. Han siger også, at hans kød og blod skal tygges og spises og drikkes af den, der vil frelses. Som så mange andre steder i Johannes-evangeliet misforstår jøderne, hvad Jesus siger. De tror, han taler om en ydre, bogstavelig spisen og drikken, men Jesus taler om sit liv og sin død og det ord, som troen skal leve af som eneste mad og drikke. Udtrykkene i Johs.6 kan vel ikke forstås uden på baggrund af altergangen. Det er vel også altergangen, evangelisten tænker på, men evangelisten vil netop på denne baggrund advare sine samtidige og sige: I skal ikke tro, at I kan få magt over Gud ved jeres altergang. Nadverens brød og vin er hans gaver. Det er ikke løftestænger for jeres trang til sikkerhed. Kødet gavner intet. Det er hans ord, hvormed alting står og falder. At tro er at spise og drikke ham i betydningen at høre og blive ved med at høre på ham og adlyde ham.

Luther siger ligeud, at Johannes-evangeliets 6.kapitel ikke handler om altergangen. Det handler om troen. Men på andre måder var Luther med til at frem-

hæve nadverelementernes betydning som direkte bærere af frelsen. Det er den tanke, der stadig udtrykkes med uddelingsordene ved vor altergang i kirken. I oldkirken og middelalderen gik det nemlig således, at nadverelementerne mere og mere kom i forgrunden som frelsens centrum. Luther protesterede mod, at Indstiftelsesordene ikke længere kunne høres i den romerske gudstjeneste, og han gav også udtryk for, at nadveren ikke gav andet og mere end evangeliet selv. Men frelsen havde også en legemlig side. Ligesom livet er fyldt af åndelig og legemlig fare og risiko, således er frelsen både usynlig og håndgribelig. Luther siger: "Din djævel hviler ikke, verden og kødet holder heller ikke fri. Hundredetusinde slags synder og død står omkring dig. Alle stene, vand og ild er fulde af død hvert øjeblik. Alle bidder mad, slurke, stier og trin er en fare for dit liv, alle slags fejlgreb og synder hvert øjeblik. Hvor skal vi gå hen? Til Kristus". Med den livsforståelse hedder det om nadveren: "Den mund, den hals, den krop, der spiser Kristi legeme, skal også have sin nytte deraf, så han lever evigt og på den yderste dag står op til evig salighed".

Denne levende, eksistentielle forkyndelse holdt sig ikke i den lutherske kirke. Man havde simpelthen ikke Luthers livsfornemmelse. Da man på et andet plan skulle til at grunde over, hvordan Kristus kunne være til stede i brød og vin, endte man med dogmatiske formuleringer, som ingen forbandt noget levende vedkommende med.

Hvordan forholder Grundtvig sig nu til den lutherske nadverlære med tanken om Herrens nærværelse i brød og vin? Det er ikke helt nemt at få øje på, først og fremmest fordi Grundtvig i tide og utide over for sin vantro samtid fastslår, hvor luthersk han er. Mest spændende bliver det, når han positivt skal udfolde, hvad hans lutherdom går ud på.

I en utrykt prædiken på skærtorsdag 1837 kommer Grundtvig bl.a.ind på "Nærværelsens Maade", og han karakteriserer tre forskellige synspunkter: (1) det reformerte, (2) det katolske og (3) det lutherske standpunkt: "Nogle sige nemlig at Herrens Legeme og Blod vel er virkelig, men kun aandelig tilstæde i Nadveren, medens Andre paastaae at Brødet og Vinen under Velsignelsen forvandles til Herrens Legeme og Blod og endelig stræbde Morten Luther og vore Fædre at gaae en Middel-Vei, sigende at der vel ingen Forvandling skedde, men at dog Herrens Legem og Blod annammedes i, med og under Brødet og Vinen - Af disse Forestillings-Maader maa jeg kalde den første slibrig, den anden farlig og den tredie lidt forvirret". Grundtvigs lutherske ortodoksi synes at vakle, når den hævdvundne dogmatiske formulering i, med og under kan betegnes som "lidt forvirret". Men hvad mener Grundtvig så selv? Hvad "vi veed eller kan vide om Nærværelsens Maader er at det er Herrens Ord hvorpaa den ene og alene beroer, så Nærværelsen må forsaavidt siges at være aandelig, men er derfor ingenlunde ulegemlig, da Ordet er le-

gemligt saavelsom aandeligt og binder sig selv til Brødet og Vinen..."

Ordet er altså Herrens legemlige fremtræden på jorden og hans nærværelses sted. Det fremgår også af v.10, hvor sjæl og legeme hos mennesket i troen skal

Enes om at troe Guds Ord,
Hvori legemlig Han boer,
Guders Gud og Fader kaldt,
Som er evig Alt i Alt!

Jamen, vil vi måske idag indvende, er ordet ikke en luftig, åndelig størrelse? Hvordan kan Grundtvig betegne det som noget legemligt? Hertil er kun at sige, at Grundtvig, når han taler om ordet, altid mener noget helt bestemt, nemlig de ord i dåbs- og nadverritualet, der direkte spørger og tiltaler og befaler den enkelte. Netop fordi det er bestemte sætninger, svæver ordet ikke i luften. Det er noget bestemt og afgrænset. Derfor kan Grundtvig betegne ordet som legemligt. I disse bestemte sætninger og ord er al Guds kraft og frelsesvilje koncentreret. Det er en gammeltestamentlig tanke, der dukker op. Gud Herren er ikke bundet til bestemte tider og steder og ting, men griber med sit ord og sin befaling direkte ind i menneskers liv, og når han gør det, er der ikke tvivl om, at det er ham, der taler og handler. I v.4 er den udtrykkelige befaling

Æd mit Kiød og drik mit Blod!

udhævet, således som det oftest sker både i salmer og prædikener. At høre ordet og adlyde og tro det er det samme som at bytte liv med Faderen:

Leve skal og du med mig
I mit søde Himmerig!

Hvad så med nadverens brød og vin? Det er dog disse ting, de befalende ord sigter til. I en utrykt prædiken til skærtorsdag 1839 siger Grundtvig, at "vel er disse synlige Ting ligesaa nødvendige til Herrens Nadver som Vandet til Daaben, men Aanden og Kraften og Lyset er ligesaalidt i Brødet og Vinen som i Vandet, og ligesom det er Vandbadet i Ordet, der er et Gienfødelsens og Fornyelsens Bad i den Helligaand, saaledes er det ogsaa kun Nadveren i Ordet, der er Bespisning og Lædskelse med vor Herres Jesu Christi Kiød og Blod i den samme Aand, thi skiøndt Gaverne er forskellige er Aanden dog den samme, og skiøndt Herrens Legeme virkelig er tilstæde, er det dog ligesaameget paa en aandelig som paa en usynlig Maade". Hvilken rolle, Grundtvig så i stedet tildeler brødet og vinen, vil vi ikke komme ind på i denne sammenhæng.

På den måde bliver befalingen om at spise og drikke først og fremmest et ord til hjertet, til sjælen, se v.5:

Lyt, min Sjæl, din Lænke brast!
Slip dig selv og hold Ham fast!

At høre og tro vil sige at bytte liv og rige med Gud selv, hedder det i vers 5 og 6.

I vers 7 kommer Grundtvigs netop refererede tanker klart frem:

Æd mit Kiød og drik mit Blod!
Siger Livets Fyrste god.
Nyd mit Ord med Brød og Viin!
Da for dig var Døden min,
og for dig af sorten Jord
Jeg opstoed, til Himmels foer!

Brød og vin hører med, men det er først og fremmest ordet, der skal nydes med brød og vin. Ordet konkretiseres af brødet og vinen. Det er ordet, der tilbyder døds- og livsbyttet med Kristus.

Når der i vers 8 er tale om at bytte kød og blande blod med Herren, er det til hjertet, befalingen lyder. Det sker nok ved Herrens bord, men mest af alt fordi det er dær, ordet lyder. På ordet kommer det an, se v.9:

Ja, tag Sandheds Ord i Pant,
Hans, som Døden overvandt!

Den, der holder fast ved ordet, har en bolig med klar rude, hvorigennem han eller hun allerede ser det evige liv.

V.1o har vi allerede tidligere omtalt. I v.11 og 12 sluttes digtet af. Det er Guds ord, der evig består. At høre og tro er himmerig på jord. Og til allersidst, i v.12, møder vi en god tolkning af Jesu ord i Johs.14,4-7, hvor Jesus bl.a. siger: "Jeg er veien, og sandheden, og livet: der kommer ingen til Faderen, uden ved mig". Hermed knyttes forbindelsen med første vers:

Herre! hvor skal vi gaae hen!
Gaae fra Dig, vor Sjæle-Ven,
.....

Når Jesus siger, han er vejen, ligger deri, at han også er vejens mål - at vejen til Gud er gået til ende med ham. Det er den, når hans ord lyder ved nadveren, i dette nu; fra nu af kender vi ham:

Veien er som Livet Du,
Den med Dig i os er nu!

Salmen er således et markant udtryk for Grundtvigs forståelse af altergangen. Det er det tiltalende og befalende ord, der står i forgrunden ved nadveren. Grundtvig går i dette tilfælde uden for nadverritualet og bruger ord og vendinger fra Johannes-evangeliets 6.kapitel. Han ender ikke i en ord-magi, en slags fetisch-dyrkelse af udvalgte sætninger af Jesus. Med sin udhævelse af Jesu tiltalende og befalende ord ved altergangen ser han Herren selv for enden af bordet. Det er Ham, der er værten, der indbyder og bestemmer. Det er Han ved gudstjenesten. Det er Han i sin himmel. Ja nadveren er ikke blot et billede på det himmelske bordfællesskab. Det er det himmelske bordfællesskab. Som Guds favn for Grundtvig ved dåben bliver hovedvisionen, således bliver visionen bagved nadveren bordfællesskabet og Gud Herren som værten for bordenden.

Det er altså tanken om ordets førsterang, der er pointen i denne nadversalme, og denne tanke er gået helt tabt i salmebogens nr. 418. Salmen i sal-

mebogen kommer som sagt til at lægge den afgørende vægt på den ydre, bogstavelige spisen og drikken. Hvordan kunne det gå sådan med salmen? Det er for det første Grundtvigs egne omarbejdelser, der totalt ændrer salmens oprindelige hensigt.

Det følgende eksempel vedrører ikke digtets hovedtanke, men viser karakteren af Grundtvigs bearbejdelser af sig selv. Slutningen af vers 2 er præget af salmens lidenskab, når det hedder

Hvad der giør det let og blødt,
Er kun stærkt og sært og sødt!

Det bliver i 1844 til

Hvad der aander Liv i Dødt,
Trods alt Skin er blødt og sødt. IV 41,1

hvor udtrykket er blevet fortænkt og uklart. I 1862 bliver de to linier til et næsten kælent udråbende spørgsmål:

Er det Ord ei mildt og sødt,
Som indaander Liv i Dødt! V 179,3

Endnu mere i 1862-63:

Aander Ordet Liv i Dødt,
Er det da ei mildt og sødt! V 259,3

Det ender med det mere almindelige og udglattede, som vi har i salmebogen - fra 1864:

Hvad der aander Liv i Dødt,
Er som Kiærligheden blødt. V 268,2

Mere afgørende er de ændringer, der svækker digtets hovedtanke. Vers 3 med den kraftige understregning af "dit stærke Guddoms-Ord" udgår i de følgende versioner. Vers 4 og 7 smelter sammen. Vers 5 og 6 udgår også; dvs. at den stærke eksistentielle prædiken fra vers 5 helt forsvinder. I vers 7 svækkes hovedtanken når det markante

Nyd mit Ord med Brød og Vin!

efterhånden bliver til

Paa mit Ord med Brød og Vin! IV 41,3

Det karske vers 8 ændres til formen i salmebogens vers 4, hvor især ændringen

Tag vor Herre på hans ord,
nyd ham ved hans nådebord! DDS 418,4

leder tanken i retning af et massivt sakramentalistisk nadversyn eller ihvertfald kan gøre det.

Vers 9-12 forsvinder næsten helt. Især må beklages, at den prægnante slutning i vers 12 helt må vige for hele tre forskellige blomstrende forslag til slutninger, hvoraf vi har den fra 1864 (V, 268,5-6) i salmebogen.

Som sagt fører ændringerne til en svækkelse af hovedtanken, når vægten alene kommer til at hvile på at spise Jesu kød og drikke Jesu blod. Den dialektik, som tiltalens og befalingens ubestridte førsterang giver, er helt

forsvundet.

Kan vi give Grundtvig skylden? Jeg ved det ikke. Han har ihvertfald godkendt bl.a. den version, som salmebogen rummer. På den anden side er det ikke tænkeligt, at han mener noget andet om nadveren end i den første, originale version. Hvordan kan han så være gået med til formen i salmebogen? Jeg kan tænke mig to forklaringer: Enten underforstår han sin oprindelige tankegang, men glemmer, at læserne ikke kan se den længere. Digteren glemmer med andre ord, at han er den eneste, der har gennemlevet processen. Eller den aldrende Grundtvig har ladet sig lede af rådgivere, der hellere ville fremme et luthersk-ortodokst syn på nadveren på bekostning af det ægte grundtvigske, for Grundtvigs påstand om, at Herrens legemlige nærværelse er i ordet og ingen andre steder - hans karakteristik af det lutherske dogme om Herrens legemes nærvær i, med og under brødet som "let forvirret" - alt dette var så kættersk og kontroversielt, at mange præster i den lutherske kirke i tidens løb er blevet smidt ud af kirken for mindre. Derfor: er vor version i salmebogen udtryk for en ortodoks stramning fremkaldt af venner, der ikke ville eller ikke kunne forstå Grundtvigs egentlige tankegang?

Spørgsmålet har da også kun historisk interesse. Vigtigere er det at undersøge, om vi ud fra de iagttagelser, der her er gjort, vil være i stand til at foreslå en salme til brug i gudstjenesten - en salme, der er mere trofast mod Grundtvigs oprindelige tanke.

Det er indlysende, at en sådan ny salme først og fremmest skal hente sit stof fra den første version af salmen, fra nr.loo i Sangværkets første bind. Salmen bør heller ikke være længere end den i salmebogen.

1.vers bliver identisk med salmebogens, der svarer til den første version fra 1837.

Valget af de følgende vers rejser et problem. Vi har allerede nævnt, at linierne i 2.vers i den første version

Nei, om end det klinger haardt,
Ei dit Ord os kyser bort,
.....

henleder opmærksomheden på "den hårde tale", som nogle af Jesu disciple tog anstød af, jf. Johs. 6,6o. "Den hårde tale" er Jesu ord om, at den, der æder hans kød og drikker hans blod, har evigt liv (Johs. 6,54 og andre steder).Det er derfor rimeligt, at "den hårde tale" optræder i salmen, førend der henvises til den. Vanskeligheden har Grundtvig selv følt. Han stiller i to versioner en blanding af vers 4 og 7, altså et vers med den indledende linie

Æd mit Kiød og drik mit Blod!

foran verset

Nei, om end det klinger haardt,
.....

Derfor foreslår jeg i den nye salme, at vers 2 bliver 7.vers i den første version, og at vers 3 bliver 2. vers i den første version. I den oprindelige version synes vers 7 nemlig at være mere prægnant end vers 4 med den samme indledning.

Næste vers bliver så 8.vers i den oprindelige version. 12.vers, der henviser til digtets begyndelse, runder salmen af.

Det vil endvidere styrke sammenhængen, at det sidste ord i vers 1 "livets ord" kursiveres og efterfølges af et kolon. Herved bliver det helt tydeligt, at første linie i vers 2 er det centrale: Æd mit kød og drik mit blod.

Den nye udgave af salmen kommer til at se således ud:

1.

Herre, hvor skal vi gå hen,
gå fra dig, vor sjæleven,
fra den levende Guds Søn,
fra vor tros den store løn,
fra den eneste på jord,
i hvis mund er livets ord:

2.

"Æd mit kød og drik mit blod!",
siger livets fyrste god.
Nyd mit Ord med brød og vin,
da for dig var døden min,
og for dig af sorten jord
jeg opstod, til himmels fór!

3.

Nej, omend det klinger hårdt,
ej dit ord os kyser bort,
dybt vi føler, at på jord
døden er det hårde ord;
hvad der gør det let og blødt,
er kun stærkt og sært og sødt!

4.

Hør det, hjerte, hvor du slår
i mit bryst med bange kår!
Byt dit kød ved Herrens bord,
da opstår du på hans ord!
Skynd dig, bland med Herren blod,
da med ham du alt opstod!

5.

Herre, Frelser, sjæleven,
ja, vi ved, hvor du gik hen,
vejen kender vi og godt
til din Faders høje slot:
Vejen er som livet du,
den med dig i os er nu!

Christian Thodberg.

To ubemærkede oversættelser af en Johann Scheffler-salme

ved pastor Urban Schrøder, Varnæs.

I sit Storværk "Dansk Salmehistorie", der bringer sin Læser nye Glæder saa ofte, han aabner det, behandler Fader Anders i Sorø Johann Schefflers lille, kære Salme "Jesus, kom dog nær til mig"[1] og anfører som den første danske Oversættelse den Text, som vi finder i Pontoppidans Salmebog 174o,[2] og som Pontoppidan sikkert selv er Mester for. Det er dog her undgaaet Forfatterens Opmærksomhed, at Salmen findes oversat til Dansk endnu tidligere i en anden af vore gamle Salmebøger - nemlig i den saakaldte Varnæs-Salmebog, "En Nye Psalme-Bog/ Som indeholder de sædvanligste Gamle/ Som ogsaa mange Nye Psalmer", der blev udgivet i Flensborg 1717 af Præsten i Varnæs Bertel Christian Ægidius.[3] Salmen indledes her med Linjen "KOm selv til mig/JEsu þlid", hvilket nok kan faa selv en saa kyndig Forsker som Fader Anders til at overse den som værende en Oversættelse af Schefflers "JEsu/komm doch selbst zu mir". Og da Ægidius' Oversættelse let kan maale sig med Pontoppidans, om hvilken Salmehistorien siger, at den "er ingenlunde noget digterværk",[4] skal vi her høre alle dens ni Vers:

1.
KOm selv til mig/ JEsu blid/
Oc bliv hos mig allen tid/
Siælens-ven kom til mig ind/
Til dig staar mit mod oc sind.

2.
Tusind gang jeg dig begier/
Kierer mig slet intet er/
tusind suk jeg før' til dig/
JEsu/ JEsu/ kom til mig.

3.
Ingen lyst paa jordens klod
Trøste kand min siæl oc mod/
At du est udi mit bryst/
Det alleene er min lyst.

4.
Alle Englers glands oc pragt/
Jeg ej tager udi agt/
Alt/ o! siælens kys/ er mig
Stor fortred foruden dig.

5.
Om du alt mig tager fra/
Stadig dog mit sind skal staa/
Du alleene/ JEsu blid/
Evig være skalt min fryd.

6.
Ingen jeg det siger til/
At jeg dørren aabne vil/
Jeg dig aabner hiertets skrin/
Du alleene kaldis min.

7.
Dig alleene/ o! GUds Søn/
Kalder jeg min trøst oc løn/
Du saargiorde GUds lam er/
Min troloved brudgom kier.

8.
O! saa kom du hierte sød/
Oc formilde ald min nød/
Thi jeg raaber steds til dig/
JEsu/ JEsu/kom til mig.

---

1. III, S. 6off.
2. Nr. 369.
3. Nr. 46. Se den indgaaende Behandling af denne Salmebog i H. Hejselbjerg Paulsen: Sønderjydsk Psalmesang 1717-174o. Fra Ægidius til Pontoppidan (Skrifter, udgivne af Historisk Samfund for Sønderjylland Nr.27), Christiansfeld 1962, S. 74ff.
4. S.62.

9.
Jeg venter med taalighed/
Vær med naade mig bered/
Du mig udi dødsens piin'
Vilde være JEsus min.

Det sees straks, at Ægidius holder sig tættere op ad Schefflers Originaltext[5] end Pontoppidan. Hvor denne for at faa Hold paa Form og Indhold maa omskrive, lykkes det Varnæs-Præsten at gengive den tyske Text mere tro. Som Exempel herpaa vælger vi blot Pontoppidans 4.Vers:

Verdens riigdom, magt og pragt
Holder jeg kun i foragt;
JEsu din fornedring er
All den ære jeg begier.

Scheffler skriver her:

Aller Engel glantz und pracht
Und was jhnen Freude macht/
Ist mir/ süsser Seelenkuss/
Ohne dich nichts als Verdruss.

Og vi hører, at det her er Ægidius, der oversætter, medens Pontoppidan taler om noget andet end det, Scheffler skriver i sit Vers. At Ægidius'Troskab mod Originaltexten saa til Gengæld medfører enkelte sproglige Besynderligheder, er en anden Sag, som vi kun kan undskylde. Han er jo født Slesviger, opvokset med det slesvigske Folkemaal og uddannet paa Tysk og har derfor her og der sine Vanskeligheder med det Rigsdanske.[6] Og i Betragtning heraf maa hans Oversættelse snarere beundres end kritiseres. Ja, den rummer digterisk set rene Perler. F.Ex. det yndefulde Vers 6:

Ingen jeg det siger til/
At jeg dørren aabne vil/
Jeg dig aabner hiertets skrin/
Du alleene kaldis min.

Udtrykket "hiertets skrin" er fin Poesi. Her gaar Ægidius ud over Schefflers Text, der kun taler om at aabne Hjertet og lukke Jesus ind. Men Udtrykket gør ingenlunde Verset ringere. Og det synes at indicere, at Pontoppidan har kendt Ægidius'Oversættelse - i alt Fald tager han Udtrykket op og digter i samme Vers:

....Ingen, uden JEsus min,
Hvile skal i hiertets skrin.

Og - for nu at trække en Linje fremad - sees Varnæs-Præstens Oversættelse af Schefflers Salme ikke at være blevet optaget i andre Salmebøger eller -samlinger. Det blev, som Fader Anders nævner, Pontoppidans Oversættelse, der levede videre i to andre nordslesvigske Salmebøger - nemlig i Meyer og Boe-

---

5. Denne kan læses hos Malling III, S.6of.
6. H. Hejselbjerg Paulsen S. 96ff.

sens "Psalmebog", Haderslev 1844,[7] og i "Evangelisk-luthersk Psalmebog for de dansktalende Menigheder i Slesvig" 1889.[8] Dog kan Salmehistorien her suppleres med den Oplysning, at endnu to Steder ser vi Pontoppidans Oversættelse anvendt. Først i Christlieb Suters og Niels Prahls herrnhutiske Samling "Aandelige Psalmer og Vers", København 1786. Her finder vi som en selvstændig Salme Pontoppidans Vers 1, 2, 3 og 6[9] i let, men tydeligt herrnhutisk Omarbejdelse:

1.
Jesu! kom dog selv til mig,
Jeg kun længes efter dig;
Dig, som Sjelen har saa kjer,
Sjelen ene og begjer.

2.
Tusindgange ønskes du,
Som er ene i min Hu;
Tusindgange raaber jeg:
Jesu! kom, unddrag dig ey.

3.
Verdens Lyst og Herlighed
Giver Sjelen ingen Fred;
At du, Jesu! er mig nær,
Sjelens Roe allene er.

4.
Ingen anden jeg tilstaaer,
At han af mig Hjertet faaer;
Du har det forhværvet dig,
Det blir dit evindelig.

Og herfra laaner Niels Johannes Holm - en Aarrække Forstander for Brødresocietetet i Christiania og senere Prædikant i Christiansfeld - de samme Vers til sin Salmebog "Harpen", Christiania 1829,[10] ændrer dem endnu en Smule og tilføjer fra sin egen Pen Verset:

Dig alene, o Guds Søn!
Kalder jeg min Brudgom skjøn;
Al min Glæde, al min Trøst
Er, at du mig har forløst.

Så vidt kan vi følge Pontoppidans Oversættelse af "JEsu/ komm doch selbst zu mir".

Men - for ogsaa at drage en Linje bagud - ikke engang Ægidius' Oversættelse af Salmen er den første paa Dansk. Denne fremkommer allerede i det 17. Aarhundredes Slutning. I Aaret 1682 udkommer Borgmesteren i Viborg Mauritz Jensens Bruns opbyggelige Skrift "Fruentimmerits Contrafay udi det gamle Testament Beprydet Med XXV Kaaber-stycker/ adskillige andæctige Bønner/ gudelige Sucke-Rim/ oc hiertefrydende Lof-Sange", bekostet og forhandlet af Boghandlerne Christian Cassuben og Daniel Paulli. Det er en bearbejdet Oversættelse fra Tysk, nemlig af Hieronymus Ortels "Geistlicher Frauen-Zimmer Spiegel", der første Gang udkom i Frankfurt 1657. Titelens Udtryk "udi det gamle Testament" er lidt misvisende, idet Skriftet ogsaa har en 2.Del omhandlende Det nye Testamentes Kvinder. Denne 2.Del er i Andenudgaven af Mauritz Bruns Skrift 1688 trykt sammen med 1.Del. Om den ogsaa har været det 1682, tør vi ikke sige med

---

7. Nr. 416.
8. Nr. 377.
9. Nr. 275.
10. Nr. 177. Se om denne Salmebog Jens Holdt: Niels Johannes Holm 1778-1845. Et Blad af Brødremenighedens Historie (Bibliotheca Norvegiæ Sacræ XIV), København og Bergen 1937, S. 209ff.

Sikkerhed. Men noget tyder herpaa. Denne 2.Dels Titelblad med Texten "Fruentimmeritz Aandelige Contrafæyes Anden Part" bærer nemlig hverken Angivelse af Trykkested eller -aar. Men den er approberet til Trykken 23. December 1682, medens 1.Dels Approbation er dateret 26. Juni samme Aar. Vi tør formode, at efter denne sidste Dato har Cassuben og Paulli ladet 1.Del trykke og vel at mærke med Forfatterens egen Titel "Fruentimmerits Contrafay udi det gamle Testament" -saadan skulde Bogen hedde efter hans egne Ord i Fortalen.[11] Imidlertid var Mauritz Brun død 2o. Marts 1682. Og de to Forlæggere har saa selv faaet den Tanke, at Bogen burde forøges med en 2.Del om Kvinderne i Det nye Testamente. At udarbejde denne blev overdraget til den hurtigt skrivende Præst Peder Møller.[12] Men dette maa have forsinket den samlede Bogs Trykning, saa den antageligt først er kommet i Handelen 1683 - husk Professor Christian Nolds Approbation af 2.Del: "Igiennem seet til at tryckis...Kiøbenhafn den 23.Decembr.1682" - og stadigt bærende den oprindelige Titels Udtryk "udi det gamle Testament". Til Gengæld blev den foran Titelbladet smykket med et fint, tosidet Titelkobber, hvorpaa vi læser: "Fruentimmeritz Contrafay udi det gamle og ny Testament".[13]

Det er i dette Skrifts 2.Del, vi finder en Salme med Overskriften "Hierte-Længsel efter JEsum paa sin Sotte-Seng",[14] hvis ni Vers, der angives at kunne synges som "Dagen viger oc gaar bort", vi aftrykker her:

1.
JEsu kom du self til mig/
Oc forblif der stadelig.
Kom min himmel-hulde ven/
JEsu/ JEsu! tag mig hen.

2.
Tusindfold jeg søger dig/
Thi du ene qvæger mig/
Tusindfold jeg hyle maa/
At jeg JEsum ey kand faa.

3.
Ingen ting i verden er/
Som mig meere fryder her.
Jeg kun sørger allermest/
At mig JEsus ey er nest.

4.
Alle englers glantz oc pract
Ere intet mod din mact/
Sagner jeg din kierlighed/
Da er alt mig til fortred.

5.
Tag fra mig kun alt til dig/
Jeg forandrer aldrig mig.
Evig/ evig/ JEsu Christ!
Blifver du min ven til vist.

6.
Ingen jeg mit hierte vil/
Aabne/ eller holde til/
Uden for dig JEsu/ du
Ligger mig alleen' i hu.

7.
Kom da JEsu i mit hiert'/
Oc forlindre mig min smert'.
Hør! jeg sucker ynckelig/
JEsu/ JEsu/ kom til mig!

8.
Gif af naade/ o Guds Søn!
Liffsens crone mig til løn.
Før mig af min syndeham/
O u-skyldig-slactet lam!

---

11. Se Mauritz Bruns Fortale af 12.Marts 1682: "...denne liden/ dog som forhaabis/ icke unyttige Bog; som/ foruden de nafnkundige Qvinders historiske beskrifvelse i det gamle Testamente/ indeholder mange andectige Bønner...".
12. Malling VI, S.9o.
13. Det Kongelige Bibliotek ejer et Exemplar af Bogen kun indeholdende 1.Del (Katalog 4,-73). Selv dette bærer det omtalte Titelkobber.
14. S. 148f.

9.
Nu mig længes efter dig/
Lad dit ord forsickre mig/
At du est oc blifver min/
Nu/ oc udi dødsens pjn'.

Ogsaa denne Salme høres straks at være en Oversættelse af Schefflers Salme. Og ogsaa her holder Oversætteren sig ligesom Ægidius nærmere til Originaltexten, end Pontoppidan gør. Dog bemærker vi enkelte Drejninger af Tankegangen, der giver Salmen et noget andet Sigte, end den har fra Digterens Haand. Saaledes i Vers 2: "At jeg JEsum ey kand faa"; i Vers 3: "Ingen ting i verden er/ Som mig meere fryder her. Jeg kun sørger allermest/ At mig JEsus ey er nest"; og i Vers 8: "Gif af naade/ o Guds Søn! Liffsens crone mig til løn". Her skriver Scheffler henholdsvis: "JEsu/ JEsu/ komm zu mir" og: "Keine Lust ist auff der Welt/ Die mein Hertz zu frieden stellt; Dein/ O Jesu/ bey mir Sein Nenn' ich meine Lust allein" og: "Dich alleine/ Gottes Sohn/ Heiss' ich meine Kron' und Lohn". Desuden lader Oversætteren Schefflers Vers 7 og 8 bytte Plads, aabenbart for at skabe en mere continuerlig Sammenhæng i Tankegangen.

Hvorfor søger han her at skabe en - efter hans Mening - bedre Sammenhæng? Og hvorfor drejer han saadan Salmens Sigte? Fordi han opfatter Salmen, der forøvrigt ikke forekommer i det tyske Forlæg for "Fruentimmerits Contrafay",[15] som en Salme til Brug paa Dødslejet - bemærk Overskriftens Ord "paa sin Sotte-Seng" - hvorfor den her i det danske Skrift ogsaa er placeret efter en Række Bønner for Syge og Døende. Men fra Johann Schefflers Haand er Salmen ikke tænkt til dette specielle Brug, men skal kun udtrykke Sjælens Jesus-Længsel i Almindelighed. Saaledes faar vi gennem denne Oversættelse af "JEsu/ komm doch selbst zu mir" faktisk en helt anden Salme end gennem Ægidius og Pontoppidans Oversættelser: Hos Ægidius bliver "JEsu/ komm doch selbst zu mir" til en Adventssalme; hos Pontoppidan har den Plads i Afsnittet "Om kierlig Længsel og Begierlighed efter GUd"[16] - her er den en Dødssalme.

Men hvem er mon Oversætteren her? Vor Nysgerrighed vækkes derved, at der under Salmen staar trykt "D.S.P.". Og de samme Initialer ledsager ogsaa to andre Salmer i Mauritz Bruns Bog, nemlig "Vor siæl oc mund er rede/ At siunge oc tilbede" og "Nu lader tack os gifve/ GUd mens vi er' i lifve"[17] - den sidste genfinder vi i Cassubens Salmebog 1681 og 1685.[18] Men vi kender ingen dansk Salmedigter eller -oversætter, der kan skjule sig bag disse tre Forbogstaver. Derimod kunde de tænkes at dække over den københavnske Boghandler

---

15. Se "Geistlicher Frauen-Zimmer Spiegel Alten und neuen Testaments... durch Hieronymus Orteln/von Augspurg. Verbessert von Jacob Behmen/ Pfarrern zu Zweiniz...", Frankfurt 1660, II, S.581 (Findes i Det Kongelige Bibliotek).
16. Udgaven 1740, S. 392ff.
17. II, S. 39ff og 115f.
18. S.1266.

Daniel Paulli, der døde 1684.[19] Han var Søn af Professor Simon Paulli. "D.S.P." kan saaledes skjule Navnet Daniel Simonsen Paulli. Og vi ser, at Daniel Paulli i alt Fald eet Sted bruger disse tre Initialer til at betegne sig selv. Det er paa Titelbladet til hans Skrift "Dend aandelige Hofvet-Nøgel til Himmelen" fra 1680, hvor han siger, at Skriftet er udgivet "Af dend/som ønsker eenhver oc sig self Den Sande Poenitentse".[20]

Nu vides denne Mand ganskevist ikke at have digtet eller oversat Salmer. Men han udgav ialt tre Salmebøger: "En liden Aandelig Psalme-Bog", som er optaget i anden Del af hans "Den rette oc ny forbedret Kiøbenhaffns Haandbog" 1669;[21] "Dend ny Fuldkommen Psalmbog" 1680;[22] og "Aandelige Psalme-Bog" 1682. I de to første af disse finder vi ingen af de tre Salmer, der i "Fruentimmerits Contrafay" bærer Signaturen "D.S.P.". Kun den tredie har optaget Salmen "Nu lader tack os gifve".[23] Gennem denne Salme, der oprindeligt er digtet af Ludewig Helmbold - "NVn last vns Got dem Herren"[24] - og ikke tidligere kendes oversat paa vort Maal, er saaledes her en Forbindelse mellem to af Daniel Paulli udgivne Skrifter - sandsynligvis har han fra Salmebogen ladet den indgaa i "Fruentimmerits Contrafay". Videre finder vi i dette sidste Salmen anført som Melodiangivelse til Salmen "Vor siæl oc mund er rede", der ogsaa angives at kunne synges som Paul Gerhardts "Vaag op min Siæl oc Psalter".[25] Denne sidste tryktes første Gang 1682 i Caspar Neumanns "Alle Bønners Kierne", der ogsaa blev udgivet af Daniel Paulli.[26] Og atter ser vi en Forbindelse fra "Fruentimmerits Contrafay" tilbage til et Skrift, som denne Boghandler har udsendt. Endeligt lægger vi Mærke til, at "JEsu kom dog self til mig" har Melodiangivelsen "Dagen viger og gaar bort". Og i sin "Aandelige Psalme-Bog" 1682 har Daniel Paulli optaget denne Salme.[27] Ogsaa ved, at Scheffler-Oversættelsen i "Fruentimmerits Contrafay" angives at kunne synges som den, møder vi for tredie Gang en Forbindelse mellem dette Skrift og et af Paullis andre Skrifter.

Vi kan nok ikke udfra disse Forhold bevise, at Signaturen "D.S.P." under de tre nævnte Salmer i "Fruentimmerits Contrafay" betyder Daniel Simonsen Paulli. Men de paaviste Forbindelser mellem tre forskellige Skrifter, der alle er udgivne af Paulli, er alligevel Opmærksomhed værd. Og vi vil paa Grundlag af dem som udfra den samme Signaturs Forekomst paa Titelbladet til Paullis nævnte

---

19. H. Ehrencron-Müller: Forfatterlexikon VI, S.216f.
20. Smst. S.217.
21. S. 273-440.
22. Paa sit andet Titelblad kaldes den "Dend Siungende Guds-Fryct".
23. S. 392f., Nr. 282.
24. Ph. Wackernagel: Das deutsche Kirchenlied von der ältesten Zeit bis zu Anfang des XVII. Jahrhunderts IV, S. 647, Nr. 932.
25. A. Fischer und W. Tümpel: Das deutsche evangelische Kirchenlied des 17.Jahrhunderts III, S.297, Nr.380. Se ogsaa P.E.Rynning: Norsk Salmeleksikon, Oslo 1967, S.288, Nr.3758 og Malling V, S.231ff.
26. Malling V, S.232 og VI, S.90.
27. S.71ff., Nr.45.

Skrift "Den aandelige Hofvet-Nøgel til Himmelen" vove at anse det for overvejende sandsynligt, at Daniel Paulli er den Mand, der som den første har givet os Schefflers "JEsu/ komm doch selbst zu mir" paa vort danske Maal.[28)]

Urban Schrøder.

28. Det bør vist bemærkes, at saadan, som Fischer og Tümpel (V,S. 37of., Nr. 411) - og i deres Spor ogsaa Malling (III, S.6o) - aftrykker Schefflers Salme, bliver Linje 3 og 4 i Vers 3 næsten uforstaaelige: "Dein, O Jesu, bey mir seyn Nenn ich meine Lust allein", idet det her ikke sees, at Ordet "seyn" er et Substantiv. Lettere forstaaelig er her den let ændrede Retskrivning i Georg Ellingers Udgave "Angelus Silesius' sämtliche poetische Werke": "Dein/ o Jesu/ bei mir Sein Nenn' ich meine Lust allein" (II, Berlin o. J. S. 13).

Den engagerede lyriks længsel efter skønhed

Tanker i forbindelse med Jørgen Michaelsens to salmesamlinger "Nådens genklang" julen 1971 og "Dåb og nadver" julen 1973, begge på eget forlag

ved professor Leif Ludwig Albertsen, Aarhus Universitet.

Groft set kan den lyrik, der skrives i Europa i det 2o.århundrede, deles i to grupper: dels lyrik i strofer og med enderim, egnet til at synges i traditionel tre- eller firefjerdedelstakt, dels al den øvrige mere moderne. Cirka siden Tom Kristensens tid er den første, mere traditionelle gruppe næsten helt indskrænket til kun at omfatte lyrik, der rent faktisk sættes i musik og ønsker at virke ved afsyngelse af en forsanger eller et kor: nationalhymner, schlagere, protestsange, børneviser. Disse digte giver afkald på formal avantgarde, de er ude efter succes også hos folk uden kunstsans. I de tilfælde, hvor digtene samtidig er engagerede, skal formen ydermere kun være umærkeligt vehikel for indholdet, budskabet. Engagerede digte er ikke begrænset til denne sangbare type (ustrofiske og engagerede er f.eks. digte af Erik Knudsen eller Ivan Malinovski), men s a l m e r hører (ligesom de protestsange, hvor publikum medvirker) til de digte, der på samme tid er strofiske og engagerede.

Netop denne psykologisk set spændende meddelelsesform, der således hverken ønsker at følge med tidens formidealer eller at dyrke uengageret skønhed for skønhedens skyld, men søger sandheden ad anden vej end den æstetiske, - netop denne digtgenre gør brug af underlig gammelmodige skønhedseffekter. Dette er en tradition, og Michaelsen skatter til den omend i mindre grel grad end mange andre. Netop i salmer af i dag oplever man den samme lidt kejtede længsel efter det noble som hos forfattere af ugebladsnoveller. De danske vandmøller er

perler, der spejler den danske naturs milde ynde,
blide stilfærdige skønhed og drømmende vemod,

hedder det hos Morten Korch. Denne glæde ved kønne gloser findes som en længsel efter det noble i megen velmenende triviallitteratur. Hvad der må undre, er, at salmedigtere, altså engagerede forfattere, udsmykker deres vers efter tilsvarende retningslinjer.

Hvad andet end længsel efter gammeldags skønhed er bagvendte ordfølger som med glædesbud stort eller af by de ham drev, floskler som håb, der brast og gik i skår (begge dele på engang!), adjektiver som liflig, substantiver som stund - skønt: det bestandig tilbagevendende stund, der er ret så egnet til at skabe tvivlsom stemning, er også taknemmeligt som rimord: otte gange rimer stund på grund, engang på mund (tre gange grund på mund). Rimmekanikkens fristelser er velkendte: frem-hjem, øses-forløses, fest-gæst, virke-kirke og det særdeles hyppige dåb-håb. Fra at være en tvivlsom ekstra pynt bliver enderimet et centralt element i udsagnet; de velkendte gode rim lokker tanken til at gå i tomgang, fremprovokerer det litani-agtige. Salmedigteren kan ikke skrive dåb uden straks at tænke håb og dermed øjeblikkeligt beroliges ved, at der i al fald er eet meningsfuldt rim, som man kan manøvrere sig frem til.

Nu er netop Michaelsen et af disse modige mennesker, der godt tør tale om beton eller strukturere eller sige

tak, Gud, for hvert produkt
vi fik fra samlebånd

Men det lyder for det første akavet og hjælper for det andet ikke ud over den moderne salmes immante problematik: at der ikke skelnes mellem kristentro og så den folkereligiøse tradition, som menigheden hygger sig ved. Det må bestandig forurolige, at salmer stræber mod det gode mål med tvivlsomme midler, med en småborgerlig, faschistoid diktion:

Vort folk har i det svundne
i dag sin dybe rod,
hvad slægter fandt og drømte,
det lever i vort blod.

I vort blod! Jamen det går da ikke, det er da nationalt hedenskab af allerværste slags. Michaelsen mener det ikke, han mærker det ikke, versenes kønne klang bærer hen over det. Men det står der. Og man burde ikke prostituere den europæiske kultur ved i den grad at overtage vokabularet fra Blut-und-Boden.

Det er for let og for illoyalt at måle Michaelsens vers med kunstens alen eller at sammenligne dem med tilstandene på Grundtvigs tid, hvor forskellen mellem kunst og brugskunst var mindre fundamental. Michaelsen vil måles som brugskunst, udfra, om disse salmer meningsfuldt kan b e n y t t e s . Så meningsfuldt som Marseillaisen under den franske revolution. Om de er aktiv

tekst, der bøjer en menighed ind under sig, eller passiv tekst, der trods de bedste motiver ender med at være til på publikums præmisser.

Måske skal salmer som Michaelsens salmer blot bedømmes som en tænksom kristens personlige tanker og ikke udfra, om de er en konstruktiv, emancipe-rende foruroligelse af menigheden. Private blomster på Herrens alter. Således kan jeg forstå, hvad der bevæger vor tids danske salmedigtere, den afmægtigt hjemmestrikkende Aastrup, med mere tænksomme foldekast Vilstrup, der har fulgt mig fra før jeg blev født og tålsomt vil tilgive, at jeg stadig har svært ved at forstå hensigten med hans pasticher, nu her Michaelsen. Michaelsen bliver nemlig bedre - ikke mere kunstnerisk, men mindre krukket - når han forlader genren salme ved f.eks. at slutte med et spørgsmål (1971 nr.9) eller give afkald på rimene (1973 nr.16) eller tangere litanien (1973 nr.21).

Som menighedsopildnelse synes disse tekster mig at savne den saft og virilitet, som vi finder i tidligere århundreders salmer og tildels i vor tids protestsange. Der er ligesom indbygget for mange sikringer mod evt. forargelse. Jeg taler ikke om salmerne som (afmægtig) kunst, om formens og metaforikkens (manglende) konsekvens. Men jeg undres over, at en engageret lyrik har behov for at smykke sig med gammeldags skønvirke og frygter, at denne vemodige resedaduft vil tage brodden af indholdet, - ikke for Michaelsen selv, men for den menighed, der synger hans salmer. Der er kraft i Michaelsen til mere end det, han har turdet svinge sig op til, når her han sin gildesdug breder. Gid han ville brede armene ud og virkelig istemme latterens lovsang!

Leif Ludwig Albertsen

Danske salmer i Den svenska Psalmboken
Svenske salmer i Den danske Salmebog

ved Niels Knud Andersen.

Engang sad jeg på universitetsbiblioteket i Lund og talte med en god ven. I samtalens løb nævnte jeg en dansk salme, og jeg lagde mærke til, at min lærde ven ikke kendte den. Det overraskede mig uvilkårligt, da det var en af vore kendteste julesalmer, men i næste øjeblik gik det op for mig: Hvor skulle han dog kende den fra, den danske salmesang standser ved Øresund og her, nogle få kilometer længere mod øst er de danske salmer aldeles ukendte. En vis medlidenhed med svenskerne greb mig: Tænk, alle vore dejlige salmer, dem kender de ikke. Jeg fik lyst til at undersøge, hvormange danske salmer der er oversat i den svenske salmebog, og omvendt. Her er resultatet af undersøgelsen, der også kunne kaldes "nordisk samarbejde - belyst ud fra salmebogen".

Blader vi den svenske salmebog igennem, finder vi følgende salmer af dansk oprindelse:

21 Härlig är jorden
24 Allena Gud i himmelrik
41 Gläd dig, du Kristi brud
54 Ringen, I klockor, ja ringen i midnattens timma
73 Lyssna, hör, du höga himmel
97 Med rört och tröstat hjärta
145 Den stora vita här vi se
163 Gammel är kyrkan, Herrens hus
167 En Fader oss förenar
199 Dig vara Lov och pris, o Krist
223 O Herre, vem skall bo
288 O Jesu Krist, Till dig förvisst
294 Nu skall ej synden mera
332 O liv, som blev tänt
343 Till dig jag ropar, Herre Krist
365 Sorgen och glädjen de vandra tillsammen
432 I öster stiger solen opp
438 Den ljusa dag framgången är
472 Likt vårdagssol i morgonglöd
478 Fram skrider året i sin gång
503 I Herrens namn far jag åstad (v.4)
518 Härlig är Guds himmel blå
541 Snart döden skall det öga sluta
549 Jag går mot döden, var jag går
572 Lär mig, du skog, att vissna glad
573 Att säga världen helt farvel
595 I djupet av mitt hjärta (v.1-2)
598 Eja, mitt hjärta, hur innerlig
599 I hoppet sig min frälsta själ

Resultatet er altså, at der i den svenske salmebog findes 29 danske salmer (af ialt 612, læsesalmer ikke medregnet). I enkelte tilfælde drejer det sig om tyske salmer, der er kommet til Sverige i dansk oversættelse. Også disse kan med en vis ret kaldes danske, ligesom angelsaksiske sange, der er kommet til Danmark i svensk oversættelse, nedenfor er registreret som svenske.

Vi vil dernæst undersøge, hvornår de danske salmer er kommet til Sverige og er blevet optaget i de svenske salmebøger. Den første "autoriserede" svenske salmebog er Svedbergs fra 1695, der har en lignende betydning for Sverige-Finland som Kingos (1699) for Danmark-Norge. Svedberg afløses af Wallin 1819, der i 1921 suppleres med tillægget Nya Psalmer. Den nugældende svenske salmebog (S) er fra 1937. Ved hver salme anføres desuden den danske original samt oplysning om datering, forfatter og oversætter. Vi lægger mærke til, at der - overraskende nok - i S er bevaret enkelte danske salmer, der nu er gledet ud af den danske salmetradition og ikke findes i vor nuværende salmebog (D). Omvendt har D optaget et par svenskere, som ikke er anerkendt i S.

Svedbergs salmebog 1695

S		D
24	Allena Gud i himmelrik	36o
	Aleneste Gud i Himmerig N Decius 1525. Arvid Pedersen 1529, v.4 tilf. Svensk 1562. Wallin 1816.	
199	Dig vara lov och pris, o Krist	÷
	Teg være loff oc prijss o Herre Christ (Tibi laus salus sit Christe) Dansk 1529. Svensk o. 154o.	
288	O Jesu Krist, Till dig forvisst	46
	Du, Herre Krist, min frelser est H Christensen Sthen 1589. Svensk o.164o. Bearb.	
343	Till dig jag ropar, Herre Krist	÷
	Ieg raaber til dig o Herre Christ Tysk 1529. Dansk o. 154o. Svensk 1562. Wallin 1816.	
438	Den ljusa dag framgången är	724
	Den lyse dag forgangen er H Christensen Sthen 1589. Svensk o.164o. Bearb.	
5o3	I Herrens namn far jag åstad Vår Herres Jesu Kristi frid (v.4)	753
	H Christensen Sthen 1578. Svensk 162o. v. 1-3 J Hjertén 1816. Bearb.	

Wallins salmebog 1819

97	Med rört och tröstat hjärta	÷
	Naar Synden mig anklager (v.2-6) J Gesenius (tysk) 1646. Dansk (fri) 1798. Wallin 1816.	
223	O Herre, vem skall bo	÷
	Huo skal den Ære naa A Arrebo 1623. H Spegel 1688. Wallin 1816.	
294	Nu skall ej synden mere	523
	Nu bør ej synden mere Kingo 1699. Dansk bearb. 1798. Wallin 1816.	
541	Snart döden skall det öga sluta	÷
	En føje Tid! mit Liv er ude O Wolff 1787. Anna Maria Lenngren 1797.	
549	Jag går mot döden, var jag går	4o
	Jeg går til døden, hvor jeg går Brorson 1734. Dansk bearb. 1798. Wallin 1816.	

599 I hoppet sig min frälsta själ 651

Eja, min sjæl ret inderlig
Dansk 1639. Svensk 1668. Wallin 1819.

Tillægget 1921

21 Härlig är jorden 111

Dejlig er jorden
B S Ingemann 185o.
Cecilia Bååth-Holmberg 1884. Bearb.

145 Den stora vita här vi se 661

Den store hvide flok vi se
H A Brorson, tr. 1765.
E Evers 1917. E Linderholm 19o9. 192o. Bearb.

163 Gammel är kyrkan, Herrens hus 28o

Kirken den er et gammelt hus
Grundtvig 1837. E Evers 19o6. Bearb.

167 En Fader oss förenar +

Een Gud og alles Fader
B S Ingemann 1843. E Evers 19o6. Bearb.

472 Likt vårdagssol i morgonglöd 2o4

Som forårssolen morgenrød
Grundtvig 1846. J A Eklund 19o9.

478 Fram skrider året i sin gång 679

Dybt hælder året i sin gang
C J Boye 1833. J A Eklund 1911.

572 Lär mig, du skov, att vissna glad 632

Lær mig, o skov, at visne glad
A Oehlenschläger 1813. H F Lundberg 1889. Bearb.

595 I djupet av mitt hjärta 645

O Helligånd! mit hjerte
Brorson, tr. 1765. Svensk 1869.
v.1-2 Brorson, v.3-5 Clara Ahnfelt. Bearb.

598 Eja, mitt hjärta, hur innerlig 651

Eja, min sjæl ret inderlig
Dansk 1639. Svensk 1668. Bearb. 1896. 1911.

Den svenska psalmboken 1937 (S)

54 Ringen, I klockor, ja ringen i midnattens timma 154

Kimer, I klokker, ja kimer før dag i det dunkle
Grundtvig 1856. N Beskow 1936.

73 Lyssna, hör, du höga himmel 154

Hører til, I høje himle
Kingo 1689, J A Eklund 19o9.

332 O liv, som blev tänt 279

O kristelighed
Grundtvig 1824, tr. 1832. 1853.
E Liedgren 1935. Bearb.

365 Sorgen och glädjen de vandra tillsammen 41

Sorrig og glæde de vandre til hobe
Kingo 1681. O Wågmann, tr. 1914.
C. Thorsell 1934. T Fogelqvist 1937.

432 I öster stiger solen opp 696

I østen stiger solen op
Ingemann 1937. J A Eklund 1912. Bearb.

518 Härlig är Guds himmel blå 113

Dejlig er den himmel blå
Grundtvig 181o. S Cavallin 1873.

573 Att säga världen helt farvel 6o9

At sige verden ret farvel
Grundtvig 1844, tr. 1845. A E Friedlander 1925.
N Beskow 1936. Bearb.

De danske salmer i den svenske salmebog vidner om interesse for dansk salmedigtning, og dette indtryk understreges yderligere, når vi nu vender blikket den modsatte vej. Den danske salmebog (1953) har kun 13 salmer af svensk herkomst af ialt 754:

44 Ingen er så tryg i fare
323 Guds kærlighed ej grænse ved
331 Dit værk er stort, men jeg er svag
334 Din kærlighed, o frelser, os forene
37o Herre Gud, du er og bliver
448 Jeg er en fattig fange
468 I denne verdens sorger sænkt
515 Ængstede hjerte, op af din smerte
646 Jeg er fremmed, jeg er en pilgrim
655 Livsalige dag, som i håbet vi venter
659 For alle helgen, som i Kristi tro
671 Nu blomstertiden kommer
675 Du gav mig, o Herre, en lod af din jord

Undersøger vi dernæst, hvornår de er optaget i den danske salmetradition, viser det sig, at de næsten alle er af nyere dato:

Pontoppidans salmebog 1740

D		S
334	Din kærlighed, o frelser, os forene	÷
	Fåfängligt är allt hwad som werlden skänker Svensk 1717. Dansk 1733.	

Roskilde Konvents salmebog 1855

448	Jeg er en fattig fange	271
	O Gud, vem skall jag klaga Svensk 1572. Wallin 1819. E Mülertz 1840.	

Salmebog for Kirke og Hjem 1897

370	Herre Gud, du er og bliver	600
	Du som fromma hjärtan vårdar Wallin 1816. M B Landstad 1861. Bearb.	
468	I denne verdens sorger sænkt	544
	I levernets bekymmer sänkt L Petri Gothus (?) 1572. Wallin 1813. 1816. M B Landstad 1861.	
671	Nu blomstertiden kommer	474
	Den blomstertid nu kommer I Kolmodin 1694. W A Wexels 1840. C J Brandt 1885. v.6 Anker Jensen 1942.	

Den danske salmebog 1953 (D)

44	Ingen er så tryg i fare	513
	Tryggare kan ingen vara Lina Sandell 1856. D P Koch 1891.	
323	Guds kærlighed ej grænse ved	237
	Din kärlighet, Jesu, gräns ej vet E Lönegren 1916. N Møller 1948.	
331	Dit værk er stort, men jeg er svag	411
	Ditt verk är stort, men jag är svag N Beskow 1887. V Gregersen 1910.	
515	Ængstede hjerte, op af din smerte	379
	Ängsliga hjärta, upp ur din dvala C O Rosenius 1847. Dansk 1895. N Møller 1953.	
646	Jeg er fremmed, jeg er en pilgrim	÷
	Jag är främling, jag är en pilgrim Mary Shindler 1841. Betty Ehrenborg 1852. C O Rosenius 1852. L Høyer 1855. J Larsen 1856.	

655 Livsalige dag, som i håbet vi venter 593

Ack saliga dag, som i hoppet vi bida
N Beskow 1887. C Ludwigs 1913.

659 For alle helgen, som i Kristi tro 147

För alla helgon, som i kamp för tron
W Walsham How 1864. N Söderblom 1911.
Aja Heurlin 1917 (1922). v.3 G Fog 1948.

675 Du gav mig, o Herre, en lod af din jord 5o1

Du gav mig, o Herre, en teg av din jord
C R Sundell 1934. K L Aastrup 1945.

Betragter vi salmebøgerne ud fra synspunktet "nordisk samarbejde" ser vi, i hvilken grad salmesangen er nationalt begrænset. Begge har et stort antal tyske oversættelser, medens det indbyrdes "salme-bytte" har været ret beskedent. Dette gælder de officielle kirkesalmebøger. Havde vi inddraget vækkelses- og ungdomssangbøgerne - en interessant forskningsopgave - var billedet blevet et andet. Her er der i højere grad tale om gensidig påvirkning. Det kan også tilføjes, at et ikke ringe antal danske salmer i ældre tid er blevet omplantet til svensk, men senere er gledet ud af den svenske tradition. Det samme gælder for Danmarks vedkommende. Allerede i den ældste danske salmebog fra 1529 finder vi tre sange, "udtaget af det svenske eksemplar", og også i de følgende salmebøger forekommer flere svenske oversættelser. I S findes en lille gruppe danske salmer fra reformationsårhundredet, der lige siden de blev oversat til svensk har haft deres faste plads i de svenske salmebøger (jfr. under Svedberg). I D er de ældste svenske repræsentanter 448 og 468, der stammer fra den svenske salmebog 1572. Derefter følger fra ortodoksiens tid biskop Kolmodins skønne sommersalme, 671. De findes alle tre i Svedbergs salmebog 1695, men er først kommet til Danmark med Wallin i det 19.årh.. Fra svensk pietisme (Mose och Lambsens Wisor 1717) stammer 334, der allerede optages af Pontoppidan 174o. Den findes ikke i S. (D oplyser om denne typisk pietistiske salme "Svensk 1563". Årstallet skriver sig fra, at den ældste danske oversættelse kendes fra et håndskrift på Kgl. Bibl., Gl.kgl.saml.1563. Jfr. Malling I, 24o). I det 17. og 18.årh.var der ikke megen forbindelse mellem Sverige og Danmark. Svenskekrigene efterviirkede længe. Det danske tilskud fra perioden mellem Svedberg og Wallin er beskedent. S har fra Wallin 6 danske salmer, hvoraf Wallin har hentet halvdelen fra evangelisk-christelig salmebog 1798. Han har herfra en salme af Kingo og en af Brorson, 294 og 549, i den amputerede skikkelse hvori de fandtes i denne salmebog. Endvidere har S fra Wallin to oversættelser, 223 og 541, der er "særstof" for den svenske Salmebog. Derimod er 599 en af de gamle danske kernesalmer. Wallin har bearbejdet og forkortet teksten hos Sved-

berg, men den gamle salme fra 1695-salmebogen levede op påny og blev optaget i 1921-tillægget, så at S har salmen i to skikkelser, 599 efter Wallin og 598 væsentlig efter A.F. Runstedts bearbejdelse.

I det 19.årh. kom der en livligere forbindelse mellem Danmark og Sverige. Skandinavismen, vækkelses- og ungdomsbevægelsen medvirkede hertil. Wallin, Sveriges største salmedigter, vandt dog aldrig gehør i Danmark. Hans "pompøse retorik og platonsk farvede fromhed" var ikke efter dansk mentalitet. D har kun én af hans egne salmer, 370. Derimod var der større lydhørhed for de mere beskedne og jævne svenske vækkelsessange. D har optaget tre af de kendteste, 44 515 og 646. I slutningen af århundredet vågnede i Sverige interessen for dansk salmedigtning, og siden da er talrige danske salmer og sange blevet oversat til svensk (jfr. Oscar Lövgren: Psalm- och sånglexikon, 1964. Om Grundtvig, Hilmer Wentz: Grundtvigpsalmer i vår svenska psalmbog, 1957). Dette præger også tillægget 1921, der har optaget et relativt stort antal, og tilstrømningen fortsatte i den nye salmebog 1937. Sammenlagt finder vi her 16 nye danske salmer, der med et par undtagelser også hos os hører til de kendteste og hyppigst benyttede. I S er Grundtvig repræsenteret med 6 oversættelser, Kingo, Brorson og Ingemann med hver 3.

En tilsvarende interesse for svensk salmedigtning gør sig ikke gældende i D. Forholdet mellem svenske salmer i D og danske i S er som nævnt 13-29. Nu er det vel sandt, at Sverige ikke har haft en Grundtvig, en Brorson og en Kingo, og Wallin slog ikke an i Danmark, men Sverige har omkring århundredskiftet og i nyere tid haft en række betydelige salmedigtere. Af ungkirkebevægelsens digtere har D 331, 655 og 659, hvortil kommer biskop Lönegrens diakonisalme, 323. Af senere svenske salmedigtere har D kun provst Sundells "jordbrukarpsalm", 675, der i Aastrups gengivelse hurtigt er blevet indsunget. Man har ofte klaget over, at vi mangler "moderne" salmer, "nutidssalmer". Salmekommissionen i 1953 var da også sindet at optage nogle af de nye svenske salmer, hvoraf adskillige forelå i gode danske oversættelser. Men man skulle først og fremmest tilgodese den rige danske arv (Grundtvig fylder meget med sine 272 numre), og derfor blev der ikke plads til svenskerne. D blev derfor ikke "en moderne salmebog med stærke nutidstoner som den svenske", men "en bekendelse både til vor rigdom og vor stagnation" (Malling: Kampen om salmebogen, 1949, s.67).

Niels Knud Andersen

"Forhærdede tidselgemytter"

ved gårdejer Johannes Petersen, Abild.

I den sønderjydske regionalradio fortalte grd. Joh. Petersen den 7. januar om en nabostrid i salmedigteren Hans Adolf Brorsons landsogn som baggrund for Den yndigste roses tilblivelse. Vi har bedt om, at også HM's læsere måtte få del i denne lokalhistoriske baggrund. De i det nedenstående-

de omtalte dokumenter findes i forfatterens besiddelse i bedstefaderens afskrift.
red.

I 1732 boede følgende Mænd i Korntved, Tønder Landsogn: Nicolaj Adolf Haustedt, der var Cuxbøls Kommunefoged - som Faderen før og Sønnen efter ham. Christian Lautrup, Selvejer og Tønderborger, der byggede Gaarden op fra ny i 1741. Han var Velhaver og fritaget for visse Pligtarbejder. Endv. Johan Lorenzen og Friedrich Carstensen, som ejede hver Halvdelen af en sammenbygget Tvillingegaard under Tønderhus.

Saa meget mere som Lautrup havde købt Gaarden kort før, har Samarbejdet mellem de fire ladet meget tilbage at ønske, især da der skulde bekostes en Del for at imødegaa de Skader, som Opdæmningen til Møllen i Tønder forvoldte paa de lave Jorder.

I et Dokument fra 25.september 1732, hvori der tages Beslutning om Udskiftning af det lave Land, hedder det: "...Skal enhver saameget som mueligt leve i Fred og Roe med hverandre"! Et dokumenteret Forsøg i den Retning fra 1733 maa ikke have holdt, for fra 1734 foreligger der et nyt Dokument i samme Anledning, der som det første er paa tysk. Det hedder heri:

"Nachdem die Eingesessenen zu Korntwedt wegen Soden und Flaggen-Graben (Soden er aflange, Flaggen runde mønningstørv) in dem abgemessenen Land unter ihnen Streit erhoben mit solches vor dem Ding Gericht zur Entscheidung und Erkentnis anhängig gemacht, numehr aber da gedachte Sache dennoch nicht zu Ende gekommen, sie sich endlich schlössig geworden sind, sich darüber zu vereinbahren, den Proces falden zu lassen und bis zu ewigen Tage einen Vergleich darüber aufzurichten..."

Som det ses, er der tænkt paa dansk og skrevet på et tysk, der ikke er korrekt. Således er Vergleich = Forlig! Der sluttes med dyre Forsikringer om at overholde de trufne Bestemmelser, ogsaa gældende for Efterkommerne.

Naar jeg har beskrevet dette saa udførligt, er det for at sætte det følgende i sin rette Belysning:
I 1729 var H.A. Brorson bleven kaldet til Tredjepræst i Tønder og Præst ved det nye Bedehus i Landsognet. Man véd, at Aarene indtil 1739 var byrdefulde for ham. Provst Reimarus, Forgængeren for Schrader, beskriver Beboerne i Landsognet (Store og Lille Emmerske, Toft, Korntved m.m.) saaledes: Man vilde hellere spille Kort og grave Tørv end gaa til Fromesse i Tønder Kl.6 om Morgenen (eneste Gang, der blev prædiket paa dansk), og levede iøvrigt liderligt.

I 1732 sang man i Bedehuset for første Gang Salmen "Den yndigste Rose". Salen har været fyldt, da man jo maa have hørt noget om det netop trykte Hefte med Julesalmer. "Den yndigste rose" bærer et impulsivt Præg af, at der ligger en Tanke bagved, - et Formaal. Den er udadvendt (i Modsætning til "Op al den Ting") og streng. Torne nævnes tre Gange, og den revser, saa det svier.

Efter Vers 5, denne kompromisløse Formaning, er der blevet skelet lidt til højre og venstre!

Det var ikke alene i Korntved man havde Skelstrid og Kævl. Men her var Sagen sat paa Spidsen, og et enten-eller stod nu paa Dagsordenen. Der er ingen Grund til at antage, at "vor Far", den senere myndige Biskop, har gaaet ved Siden af Dagenes Røre. Hans Personlighed har staaet bag ved den Fredeliggørelse, som nu blev nedfældet i førnævnte Dokument fra 1734.

I 1740 kommer den sidste Udskiftning af Agerjorden. Dette Dokument er i Modsætning til de første skrevet paa et ulasteligt Dansk af Landmaaler og Herredsfuldmægtig P. Pedersen i Abild, hvilket indirekte kan føres tilbage til Brorsons Virke. Dokumentet slutter: "Og vil jeg hermed attestere denne - , ogsaa for mig selv, at det er udi al Sandhed, som er sket i Korntved d.3.Juni 1740. Peder Pedersen, Abild."

NB: Bedehuset i Landsognet blev bygget paa Foranledning af Amtmand Holstein og Provst Schrader som en Erstatning for et Kapel ved Galgestrømmen, der forlængst var gaaet samme Vej som Laurentius-Sognekirken, hvis Tomt var bleven ryddet i Hertug Hans' Tid, og hvor Tønder By tilegnede sig Grund og Kirkegaard, hvad der ikke forløb gnidningsløst. Man har fra Hertug Abels Tid haft Forpligtelser over for Landsognet, men har forsøgt at stryge dem af under Henvisning til, at Byen i Modsætning til Landsognet, der laa under Ribe, paaberaabte sig at staa under Slesvig! Den lybske Ret fra 1243, der fulgtes op af Privilegier af enhver Art, blev et tvivlsomt Gode. Naar Navnet "Thynne" fulgte med, da Landingspladsen blev flyttet (fra Møgel-Thynne) ind i Aamundingen omkring Aar 1000, saa maa det tilskrives, at Myndigheden var den samme begge Steder: Kannikerne fra Ribe.

Johannes Petersen

Kustoden i salmemuseet eller Angsten for det tomme rum

ved Jens Lyster.

En radiogudstjeneste fra Skovlunde Kirke søndag mellem jul og nytår blev af vor nye kirkelige medarbejder, pastor Mogens Hansen, annonceret som en forsøgsgudstjeneste. Et af eksperimenterne ved den iøvrigt meget vellykkede transmission bestod i, at Mogens Hansen under forspillet til hver salme gav en kort historisk introduktion til den pågældende tekst. En salmehistoriker burde jo fryde sig over denne historiske interesse. Dog er jeg lidt skeptisk.

Hvad er egentlig en gudstjeneste? Er den et museum for kirkefremmede? Svaret

kan være både et ja og et nej alt efter, hvordan spørgsmålet bliver forstået. Ideelt betragtet må spørgsmålet besvares med nej. Gudstjenesten er en handling, hvormed Guds folk, de kristne, i ord og toner priser Gud, der gav os livet gennem sit skaberværk og frelsen ved Jesus Kristus. Gudstjenesten er vor spontane tak for Guds gaver. Det kan undertiden synes så som så med spontaneiteten. Menighedens fælles optræden, der i forvejen er tilrettelagt ved ritualer, præstens velovervejede prædiken og omhyggelige salmevalg, synes at udelukke spontaneiteten. Ikke desto mindre må vi hævde og fastholde, at den kristne gudstjeneste ideelt set er spontan. Bør være spontan. Når den alligevel synes reguleret og formen strammet, er det af praktiske årsager. En gudstjeneste uden regler ville ende i kaos. Rent praktisk er gudstjenesten derfor arrangement, arrangeret taksigelse for en skare mennesker. Men principielt er gudstjenesten den spontane lovprisning.

Det betyder, at gudstjenesten må være med et minimum af regler. Nemlig det minimum, der er nødvendigt, for at Ordet kan blive hørt og andagten ikke forstyrret. Også ro og orden under gudstjenesten har altså evangeliets forkyndelse som sit formål. Vi kan fastslå, at ethvert element i gudstjenesten, der ikke har den spontane forkyndelse som formål, er et fremmedelement og dermed en uting.

Men man kan også på spørgsmålet, om hvorvidt gudstjenesten er et museum, svare bekræftende. Betragter man den udefra, som nysgerrig tilskuer, ser man blot en sammenhobning af kirkeligt, overleveret gods, åndeligt såvel som materielt møblement. Og tror man, at summen af disse traditionens efterladenskaber er lig med gudstjenesten, så kan der også uden videre sættes lighedstegn mellem gudstjeneste og museum. Tilskueren går imidlertid glip af det væsentlige, idet han ikke oplever forkyndelsens spontaneitet.

Det synes som om Mogens Hansens ovennævnte kommentering af salmerne vil bekræfte forestillingen om gudstjenesten som museum. Radiorapporteren vil forklare, hvilken tid og stil forkyndelsens elementer repræsenterer. Tilfældigvis blev kun salmeteksterne kommenteret. Man kunne også have oplyst om melodiernes, ritualernes historie, døbefontens alder, røbet orgelbyggerens identitet. Og ville det ikke falde naturligt under sidste vers før prædikenen at fortælle lytterne, at netop nu går pastor Svendsen op på prædikestolen, at han kun er 32 år, stammer fra Nørrebro og har embedseksamen med udmærkelse?

Ved konge- og pavebegravelser er vi gennem TV og radio blevet vænnet til at få en mængde oplysninger om hvad der tildrager sig i kirken under højtideligheden. Og det kan naturligvis være rart for den nysgerrige at vide, hvilke identiteter der gemmer sig under fjerbuskene og bag de gejstlige ornater. Men det er forkert at overføre denne praksis til søndagens radiogudstjeneste, der ikke er tænkt som skueret for nysgerrige, kirkefremmede folkekirkemedlemmer, men en chance for kirkegængere, som ikke har mulighed for at komme hen i en kirke. Radiogudstjenestemenigheden vil, ligesom menigheden i Skovlunde, sidde med en salme-

bog i hånden, og har dermed de samme muligheder for at læse sig til, hvilket år Grundtvig maltrakterede denne eller hin Kingo- eller Luthersalme. Kommentatorens oplysninger vil derfor sikkert af mange blive opfattet som overflødige og iøvrigt forstyrrende for andagten. Der er i forvejen kun sparsomme muligheder for andagt ved vore dræbende fantasiløse gudstjenester. - Deri er Mogens Hansen vist ikke uenig med mig - Det bliver ikke bedre af en kommentators stadige påmindelser om, at gudstjenestens ramme og elementer har ælde. (At skabe interesse omkring kirkens historie og i det hele taget fremme en historisk bevidsthed er i sig selv et prisværdigt anliggende. Gudstjenesten er blot ikke rette tid og sted. Radioen har andre muligheder. Hvad med en "Ugens salme" lørdag inden halvsyv pressen?) For forkyndelsen er det ligegyldigt, hvorfra salmen kommer og hvor gammel den er. Afgørende er, om salmen forkynder det som den skal. Gør den ikke det, er den blot et monument over en uduelig salmebogskommission eller over en præst med et dårligt salmevalg. En umulig salme bliver ikke god, fordi man får at vide, at Grundtvig har lavet den for 140 år siden. En undskyldende henvisning til salmens oprindelse vil næppe befordre den spontane sang. Den gode salme derimod rummer i sig selv de kvaliteter, der er en forudsætning for spontaneiteten. Behøver ingen opildnende introduktion, men en meningsfyldt ramme.

Altså bliver der efter min mening ingen anden grund tilbage for denne kustodevirksomhed end den at fylde visse tomrum ud. Det er et hensyn man viser den kirkefremmede. Vores folkekirke er nemlig så hensynsfuld mod alle dem, der blæser kirken en hatfuld. Også sådanne passive medlemmer skal naturligvis have noget for deres kirkeskat. Tilskuerne til søndagsforestillingen skal også kunne tage et eller andet med hjem. Hvis evangeliet og forkyndelsen keder dem for meget, så må der være andre aktiviteter til at råde bod derpå. F.eks. en musikalsk oplevelse ved imponerende præ- og postludier. Eller udstilling af moderne kunst, til beskuelse under kollekt- og epistellæsning. Fremmelige præster, der ikke gider lave prædikener, som børn og enfoldige mennesker kan forstå, er begyndt at uddele Anders And-blade til behagelig underholdning under de indviklede teologiske udredninger fra prædikestolen (denne praksis er så slet, at den i slethed kun overgås af de præster, som undlader at uddele Anders And inden de røber deres pædagogiske afmagt som Ordets forkyndere). Almindelig er også den skik at lade organisten prostituere sin kunst ved under nadveren at skabe stemning og underholde dem, der ikke gider gå til alters. Det tomme rum på dette sted i gudstjenesten skal det kirkefremmede folkekirkemedlem sandelig ikke fornemme som pinligt. Spise- og drikkelyde fra nadverbordet er ikke tilstrækkeligt fyld for den underholdningslystne, passive nyder, men må suppleres, subsidiært overdøves, af dæmpet musikalsk smasken fra et sentimentalt orgel. Eller endnu bedre: dæmpet yndig og stemningsfuld sang fra et damekor. Angsten for det tomme rum giver sig udslag i megen opfindsomhed, der beklageligvis synes at have alt andet end evan-

geliets forkyndelse som formål. Kære Mogens Hansen: Slut dig ikke til denne opfinderbrigade!

Efter denne salut vil jeg gerne fremhæve et andet eksperiment fra den pågældende gudstjeneste, som jeg finder fortjener påskønnelse. Det kan ofte knibe ved radiotransmissioner at høre, hvad menigheden synger. Mogens Hansen havde i dette tilfælde anbragt en dygtig sanger i nærheden af en af mikrofonerne, hvorved teksten gik klart igennem til lytterne. Denne gode ide bør der arbejdes videre med. Og den må gerne følges op af andre gode ideer. For vi trænger til enhver fornyelse, der vil tjene evangeliets forkyndelse.

J.L.

Kirkekammer - Gæstekammer

ved univ.lektor cand.theol Martha Byskov, Kbh.

Det er som bekendt "menneskeligt at fejle" og lige så "menneskeligt" at glæde sig over, at fagfolk tager sig af éns skrøbelighed og retter fejlen. Jeg skylder derfor Harald Vilstrup en tak for oplysningen om den oprindelige text til vers 6 i DDS nr.306, - og kan tilføje, at oplysningen er mig så meget mere kærkommen som ordet "kirkekammer" for mig at se blot yderligere bekræfter min opfattelse af, at salmen må tolkes ud fra Grundtvigs "mageløse opdagelse".

Det skal jeg ikke gå nærmere ind på her, da salmeverset i den nævnte artikel først og fremmest tjente et andet formål, nemlig det at gøre opmærksom på, at theologer ikke kan unddrage sig en redegørelse for, hvad kirke er, da den er forudsætningen for, at der overhovedet er et stykke tankearbejde som hedder theologi i kristenheden. Uden for kirken er theologien en videnskab uden genstand, og her nytter det ikke, at man tager sin tilflugt til kirken som sociologisk størrelse, - til den såkaldte "borgerlige indretning", for den kan ikke give nogen som helst theologisk mening, hvis den får lov at gå på egen hånd. Dér, hvor den "borgerlige indretning" rykker ind som objekt, er theologien forvandlet til sociologi, hvor imod den giver god "mening" for theologien ved at være "et sted", hvor evangeliet kan komme til orde i synderes verden, - fordi evangeliet fordrer det!

I en tid, hvor der føres megen uklar og ubibelsk tale om forholdet mellem skabelse og frelse både "intra" og "extra muros ecclesiae", forekommer det mig nyttigt at minde om Den danske Kirkeordinans fra 1539 (1537), fordi der her er givet udtryk for den sag, der ligger mig på sinde: en klar skelnen mellem det, som dér kaldes "vor Herres Jesu Kristi ordinans" og "kongens ordinans", således at vi undgår både sammenblanding og adskillelse. Begge dele er lige skæbnesvangert for en theologi, hvis arbejde kun giver mening "intra muros ecclesiae", og som ud fra en besindelse på, at det er dér, arbejdspladsen er, skal gå ind i et

kritisk opgør med metafysiske spekulationer over Skaberens gerning "extra muros ecclesiae". Den hører til "de skjulte ting", som er for Herren vor Gud. Til "det åbenbare" hører en befaling fra Deus ecclesiae om at gå ud i alverden og gøre alle folkeslag til Hans disciple ved at døbe dem ind i kirken på Hans almagtsord - og på det alene.

Få har formået at formulere dette så godt som salmedigteren Grundtvig (- prosaforfatteren G. er det betydeligt vanskeligere at læse). Derfor håber jeg, at Hymnologiske Meddelelser vil være virksom i udmøntningen af det frugtbare theologiske grundsyn, som bærer den grundtvigske salmedigtning.

Martha Byskov.

Ovenstående indlæg er foranlediget af Harald Vilstrups "Gæstekammer - 1825 eller 37?" i HM 1973, 176f. Red.

Vajsenhusets kontaktudvalg arbejder

Efter den 27. februar at have holdt sit konstituerende møde i nærværelse af Vajsenhusets direktør, biskop W.Westergaard Madsen, hvor pastor S.C.Kemp valgtes til formand for det første år og forlagsboghandler N.J.Haase til sekretær, er V-kontaktudvalget (se HM 1973,124) gået i gang med sit arbejde. Efterhånden som resultater foreligger, håber redaktionen at kunne bringe disse, eller i det mindste omtale af disse, til diskussion her i HM.

I en kort orientering redegjorde W.Westergaard Madsen for formålet med V-kontaktudvalget: Der er henad vejen mange problemer i forbindelse med udgivelsen af DDS, som forlagsboghandleren kunne drøfte med udvalget, ligesom dette kunne tage stilling til opdukkende kritik eller ønsker fra "forbrugerne", og komme med forslag, som kunne forelægges direktionen.

Fire arbejdsopgaver blev foreløbig formuleret:

1. Man enedes om at bede Jens Lyster sammen med tekst- og melodihistoriske salmeforskere udarbejde en liste over ønskelige ændringer af historisk art. Dette team tager udgangspunkt i det sidst udkomne oplag af salmebogen (12mo-Salmebogen 1. udg. 12. oplag 1973).
2. En gruppe bestående af S.C.Kemp, E.Ellegaard Frederiksen og Karen Lundblad skulle fremkomme med forslag til en ajourføring af DDS som "værktøj", dvs. en mere praktisk disposition og registerorden (Jfr. HM 1973,40f).
3. Der var principiel enighed om at Vajsenhuset burde engagere sig i udgivelsen af nye viser, salmer og sange for børn og unge, men at disse selvfølgelig måtte være af høj kvalitet førend Vajsenhuset kunne lægge navn til. Der fremlagdes tre udgivelsesprojekter, alle oversættelser fra svensk.
4. Vajsenhusets direktion anmodedes om at rette henvendelse til kirkeministeriet for at få nedsat en kommission til udarbejdelse af et salmebogstillæg. I denne henvendelse bør der henvises til de norske og svenske salmebogskommissioner og

deres arbejde. Som bilag skal medsendes: 71 psalmer och visor - Försökshäfte utgivet av 1969 års Psalmkommitteen, og Salmer (Andaktbokselskabet), Oslo 1973.

Næste møde fastsattes til onsdag den 17. april.

Salmehistorisk Selskab vil gerne engagere sine medlemmer i V-kontaktudvalgets arbejde. Det mest spændende punkt er naturligvis Vajsenhusets påtænkte udgivelse af nye salmer og anmodningen om et salmebogstillæg. Her tør man håbe på en livlig, frugtbar og kritisk-saglig diskussion i HM. Punkt 1 og 2 appellerer mere til sagkundskab end til lidenskab. Undertegnede vil være glad for al Deres bistand, hvad enten den er af principiel art eller går på konkrete rettelser. Vedr. punkt 1 foreligger der i Helge Dahns og i Jens Peter Larsen & Mogens Wöldikes historiske rettelseslister et værdifuldt første bidrag. Nye forslag til rettelser og supplerende oplysninger om salmedigtere og -komponister, melodier og tekster efterlyses. Vi har i DDS en halv snes tekster af ukendt forfatter. Hvem kan bidrage til at reducere - eller forøge - dette antal? Jeg håber snarest at kunne fremsætte forslag til faste principper for de historiske oplysninger, som DDS skal bringe. Allerede her kan Deres kritiske hjælp være værdifuld.

J.L.

Ejer-paaskrifter i gamle salmebøger

ved antikvarboghandler Johannes Grubb, København.

I Tilknytning til Artiklen "Salmebogen i Folkets Eje" (i HM 1973,82ff) har Dr.theol. H.Hejselbjerg Paulsen, Haderslev, meddelt nogle Ejerpaaskrifter paa Bøger i hans Besiddelse. De fleste er, som det var at vente, religiøse Bøger, og de er alle fra Perioden 18. Aarhundrede og lidt ind i det følgende.

1) I en Udgave af Pontoppidans Psalmebog
Anlisbet Michels Datter i Slibsgaard Anno 1763
Det er min egen Sangebog med rette

2) I Pontoppidans Psalmebog 1777 (Denne Udg. findes ikke i Bibl. Dan.)
Laue Hansen i Maugstrup tilhører Denne Bog med
rette, 17 Febraary 1777 (Herefter et fromt Vers.)

3) I Læsebog for Børn og den tilvoxende Ungdom indeholdende et kort Begreb af den christelige Religion og den bibelske Historie (m.m.), 5. Oplag 1797
Christian Hansen Petersen in Blans Anno 1803 d. 15 Jay
Mig hører Bogen til med rette
Derfor bør ingen med mig om Bogen trætte
thi Bogen har slet intet lif
men hvo den stjeler er en tyv
men jeg beder alle og en hver
at de vilde tage dig i agt, at

de icke gjorde saa ilde.
Soli Deo Gloria Ora et labora

4) I Lambeck: Haus- und Kaufmanns Rechenbuch, Hamburg (18. Jahrh.)

Denne Bog hører mig til Jørgen Christensen
Med Rette og ingen kand med ham om
Bogen trætte. Bogen siger stell du mig
da skall Bøllen henge dig
kommer ieg efter dig med mine store sløngesteen
saa maae du vare dinne lange tyve been.

angefangen ein zu Schreiben
den 15ten Nowember 1805
von mir Jürgen Christensen in Lichtappel-holtz

(At stell her betyder stjæler (iflg. Dr.H.H.P. en Slesvigisme) og Bøllen Bødlen, er nok let gennemskueligt. Ligesaa at Stednavnet er det danske Lysabildskov.)

Dr.H.H.P. mener, at Linien "Bogen har slet intet lif" ikke, som i fornævnte Artikel formodet, kun er Fyldekalk for Rimets Skyld, men betyder, at Bogen ikke selv kan værge sig, men maa have Hjælp af Ejeren - som derfor tilføjer de strenge Trusler. Dr.H.H.P. fortsætter: "Læser man det saaledes, er det tydeligt, at Paategningen har magiske Træk".

Denne Opfattelse synes at passe godt i Dr.H.H.P's Eksempel 3, hvor Ejeren beder alle og enhver om at respektere Bogen som Christen Hansen Petersens Ejendom og samtidig henvender sig til Bogen med "dig". Hvis det har denne Mening her, er det rimeligt at tro, at det er samme Tanke, der ligger bagved, naar Linien forekommer i de Paaskrifter, som anførtes i Artiklen - ogsaa naar Trusslerne ikke er der.

Salmebogen i runer

Ved Jens Lyster.

Skulle en atombombe, et jordskælv eller Romunionens sammenbrud en dag bringe en overlevende rest af den danske befolkning tilbage til stenalderstadiet eller - for ikke at være alt for pessimistisk - vikingestadiet, så behøver vort hæderkronede selskabs medlemmer dog ikke derfor frygte for Den danske Salmebogs skæbne. Salmesangen vil fortsat lyde fra danske struber, lige så smukt som da Adam af Bremen hørte den første gang i Hedeby menighed.

Hvad der end siges om de gamle salmers uforståelighed hos nutidens ungdom, så vil fremtidens vikinger bedyre, at Den danske Salmebog er skrevet netop til dem og taler deres sprog. Forudsat altså, at de midt i ruinen ikke har glemt at tyde runen. Forudsat også, at de finder den enestående runeversion af DDS.

For nylig har den 84 årige italienskfødte musiker Luigi di Mascio efter mange måneders flittigt arbejde på Det kgl.Biblioteks læsesal sat det sidste punktum i sit mesterværk: DDS omskrevet til runer! Uden at kere sig om Hymnologiske

Meddelelsers småtskårne kritik af fejlenes mangfoldighed i den autoriserede salmebog har runofilen di Mascio taget autorisationen alvorligt. I sin runeomskrivning har han intet udeladt. Alle registre, salmevalgslisten, historiske oplysninger, gudstjenesteritualerne, bønnebogen, kort sagt hele herligheden er gjort tilgængelig for den der kender runens hemmelighed.

Med eneret for Hymnologiske Meddelelser ser vi os i stand til at bringe en prøve på di Mascios kunst, specielt skrevet til dette tidsskrift:

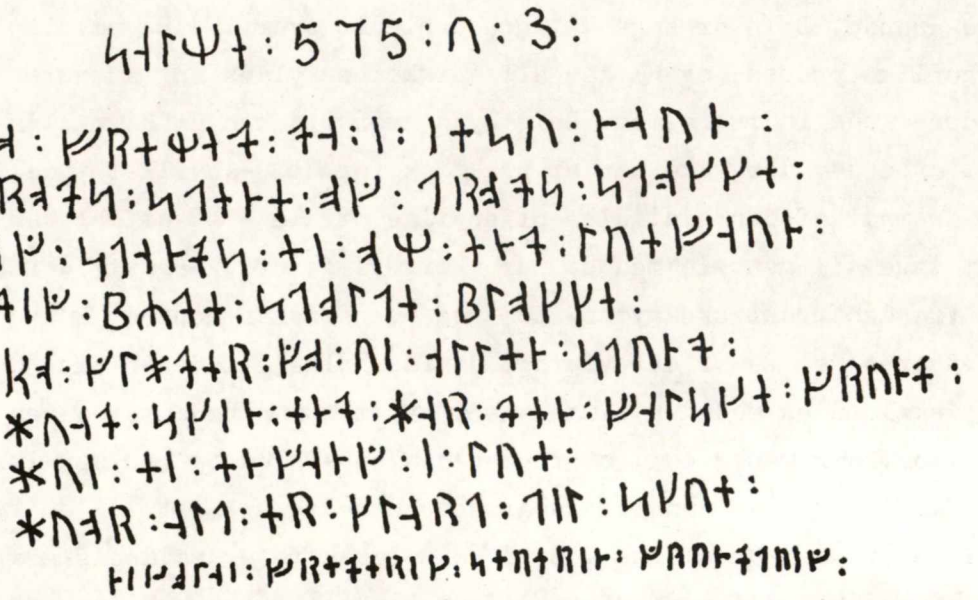

Eksemplet er ingenlunde tilfældigt valgt. Bare et flygtigt blik vil overtyde også den runeukyndige om, at denne tekst kan ikke rumme sødladne billeder af B.S. Ingemann såsom engle med palmegrene eller paradisgrønt. Nej, runens sjæl bor i teksten. Form og indhold stemmer nu omsider på det skønneste overens. I det mindste for en udenforstående.

Da Grundtvig engang blev spurgt, hvad han egentlig havde tænkt sig at udtrykke med verset: Så fremad da i Jesu navn..., DDS 575,3, skal han have svaret, at det kunne han ikke længere huske. Han mente dog at kunne huske at have haft en mening med det, da han skrev salmen. Siden har danske salmeforskere uden synderligt held søgt at forklare, hvad Grundtvig havde glemt.

I di Mascios version af det omstridte vers synes sandheden omsider at anes. Uforståeligheden er, om jeg så må sige, den glemte dimension i Grundtvigs salme. Runeformen er i dette tilfælde ikke en dekadent tidsalders kuriøse indfald, men et genialt bidrag til salmeforskningens højnelse. Med perspektiver og konsekvenser af praktisk art. For - alvorligt talt - de rigdomme, der ligger skjult i salmebogens 276 Grundtvigsalmer, er ofte så skjulte, at de kun lader sig finde af den inderkreds, der kender runens hemmelighed. Hvorfor så ikke drage den synlige konsekvens af dette at iklæde disse tekster også runens ydre form?

Næst Mallings digre salmehistorie er di Mascios runeudgave af DDS vel generationens største hymnologiske bedrift. De 7 kilo runer, nedfældet i en tyk indbun-

det bog, er ikke fra ophavsmandens side frembragt med henblik på praktisk anvendelse. Derfor kan de ikke mistænkes for at være produkt af dum ærgerrighed og ydre ambitioner. Heller ikke økonomisk profit har været drivkraften bag værket. Runofilen har selv betalt de ikke ringe kvanta rød og blå blæk - med rødt er alle egennavne indtegnet - der er medgået til oversættelsen. Nej, det flittige og trofaste arbejde er slet og ret en lovsang og et udtryk for spontan kærlighed til og levende glæde over den danske salme. Når denne lovsang, der egentlig hører lønkammeret til, af HM, imod sit væsen, drages frem i offentligheden, sker det af flere grunde. Dels er sagen allerede blevet overfladisk omtalt i den nyfigne, borgerlige presse, og HM kan altså ikke beskyldes for at være først med den sidste gode indiskretion. Dels synes vor tid kun at have blik for kuriositeten i et arbejde, der ikke har et praktisk formål, - hvilket tydeligt omend stiltiende fremgår af den hidtidige offentlige omtale - så at det kan synes rimeligt at tage til genmæle med et par uborgerlige ord. Jeg vil derfor sige, at bortset fra den praktiske nytte, som jeg ovenfor har ment at kunne finde i di Mascios arbejde, så er det vigtigt at fastholde, at dette arbejde først og fremmest skal måles med den samme alen, hvormed man bedømmer anden lovsang og meditation. Har man glemt, hvordan den alen ser ud og kan man ikke glæde sig med di Mascio over at hans store arbejde endelig er nået til en lykkelig afslutning, så er man kun at ynke. Også salmeforskere og salmeelskere risikerer hver dag at inddrikke for meget af tidens bladan. Denne substans er såre nyttig og anvendelig og formålsbestemt, kort sagt helt efter tidens smag. Men tillige aldeles dødbringende.

Til slut: Er det mon skæbnens ironi, at Danmarks sidste viking synger danske salmer med italiensk accent? Er han en svag skygge af en fyrig fortid, da danske med udlængsel kom hjem fra syden efter at have hugget stolte runer i Italiens marmor og lært gebrokkent at sige bella ragazza for at kunne dupere rakket derhjemme? Eller er han mon et varsel om en fremtid, hvor den danske menighed vil synge efter runesalmebogen for på den måde at markere sig nationalt og holde sig Sydens massive påvirkning fra livet?

J.L.

Selskabet Dansk Tidegærd

afholder sit sommermøde i Løgumkloster fra mandag den 1. til lørdag den 6. juli 1974.

Et væsentligt led i programmet i år bliver arbejdet med spørgsmålet: Hvilke bidrag kan tidesangsformen (tidebønsformen) give til forsøgene med gudstjenesteformer udenfor højmessen, og hvorledes kan stoffet i Det danske Antifonale og Dansk Tidebog i det hele udnyttes i praksis.

Sognepræst, dr.theol. Regin Prenter indleder mødet med et foredrag: "Salmebrug og salmevalg ved højmessegudstjenesten".

De almindelige forhold vedrørende tidebønnernes opbygning, sammenhæng og brug vil blive belyst af domprovst, dr. theol. Per-Olof Sjøgren, skoleinspektør Erling Brahm, domorganist Ethan Rosenkilde Larsen og organist, dr. theol. Finn Viderø. I gruppearbejde tilrettelægges kortere gudstjenstlige forløb i tidebønsform og af enkelte led heri, f. eks. udformningen af en psalmodi eller et responsorium. Dette arbejde, som er et nyt indslag i sommermødernes beskæftigelse med tidebønnen og den gregorianske sang, skal uddybe det kendskab til stoffet, som opnås i sangtimer og bibeltimer. Det danske Antifonale I anvendes som grundbog.

Bibeltimerne ved Erling Brahm, Per-Olof Sjøgren, Regin Prenter og sognepræst Knud Jakobsen vil forme sig som gennemgang af tekster, der er tænkt anvendt ved gruppearbejdet. Under ledelse af Ethan Rosenkilde Larsen, organist, amanuensis, mag. art. Torben Schousboe og Finn Viderø vil de musikalske forhold blive taget op til drøftelse og praktisk indøvning i grupperne.

Det forventes, at kirkeministeriet som foregående år vil give tilladelse til, at menighedsrådene yder tilskud til organisters, kirkesangeres og kormedlemmers deltagelse i sommermødet.

Nærmere oplysninger om mødet kan fås ved henvendelse til Dansk Tidegærd, Marienlyst allé 11, 3000 Helsingør. Tlf. 03 - 21 41 44

J.L.

Vedr. DANSK KIRKESANGS SOMMERMØDE 1974, se vedlagte folder.

Efterlysning

Gennem antikvarboghandler Johs. Grubb har vi fra Grete Palsgaard Jensen, Valby, modtaget en henvendelse angående nogle vers i en salmebog, hvis ejermand for nylig var død. Grete Palsgaard Jensen formoder, at versene er skrevet af efter et andet sted, og den lille skævhed vers 1,3:"den" i stedet for "mig" tyder da også derpå:

SALMEBOGEN

Tag mig med, naar kirkens klokker kimer,
og du søger ind i Herrens hus;
brug den i de stille søndagstimer,
bland din røst i salmasangens brus.

Tag mig frem en stille stund derhjemme,
naar ved kvæld dit dagværk du har endt,
naar du prøver døgnets jag at glemme,
og din sjæl i bøn mod Gud er vendt.

Tag mig frem og sænk i disse stunder
sindet i de gamle toners væld;

da, mens du paa salmens visdom grunder,
fødes lovsangstonen i din sjæl.

Skikken, at lade bogen tale til sin læser, er ikke ny. Således har Hans Christensen Sthen i En liden Vandrebog et afsluttende digt, Bogen taler til Læseren.

Vi har bemærket, at versene passer på melodien til Kirkeklokke! mellem ædle malme. Ordvalget minder også om denne Grundtvig-salme fra 1845. Kan nogen bringe os på sporet af ophavsmanden til det kønne citerede digt? J.L.

To spørgsmål

fra overlærer Johs. Holsting, Vistoft.

Var det muligt, at der ved Lejlighed kunne bringes en Oversigt over "Litteratur om Salmer og Salmedigtning"? Jeg ved godt, at der eksisterer meget, og har ogsaa selv en Del, men vil alligevel være glad for en saadan Oversigt.

Endvidere vil jeg forespørge, om H.M. kunne formidle en Kontakt mellem Samlere af Salmebøger. Jeg har selv en Samling paa flere Hundrede, hvoraf nogle er Dubletter. Samlingen er for mig ikke en Skueret, den danner et nødvendigt Grundlag for mine Studier af Salmedigtningen, og jeg mener, at ligesindede ville kunne delagtiggøre hinanden i værdifulde Iagttagelser, og maaske ville H.M. ogsaa kunne nyde godt af en saadan Kontakt. Johs. Holsting.

Til 1. spørgsmål: HM vil med kyshånd tage imod en oversigt over f. eks. de sidste 100 års litteratur i Danmark om salmedigtning. Vi advarer blot på forhånd: Det bliver et kæmpearbejde at gennemgå diverse tidsskrifter, og efter hvilke kriterier skal materialet indsamles? I Jahrbuch für Liturgik und Hymnologie 1969, 1970 og 1974 (endnu ikke udkommet) har undertegnede leveret litteraturoversigter for de sidste 10 års salmeforskning. Her er den første begyndelse; et mere storstilet projekt vil stille større krav til begrænsning og disposition.
Til 2. spørgsmål: Vi stiller os positivt, blot må det ikke koste for meget arbejde for den i forvejen overbebyrdede redaktion. Hvad med en "HM's Krambod"?

J.L.

Redaktionelt

Læsernes reaktioner på de nye tekster og melodier efterlyses. Vi vil gerne gøre noget ud af børnesalmen - et forsømt kapitel i Folkekirken.

Bidrag til HM 1974 nr.2 skal være os i hænde senest 20. april.

Og så er det stadig muligt at bestille årg. 1972, se HM 1973,139. Husk at betale kontingent 25 kr. for 1974. J.L.

Hymnologiske Meddelelser udkommer i 1974 i 4 numre á 4o-5o sider.

Abonnement: tegnes ved indsendelse af 25 kr. til:

giro nr. 2o 11 19
Salmehistorisk Selskab,
Sekretæren,
Tartinisvej 12 2 th.,
245o København SV.

Tidligere årgange:

Årg.1972 (koster 16 kr.) og årg.1973 (koster 2o kr.) kan fås ved indsendelse af beløb og ordre til ovenstående adresse. Eller ved personlig henvendelse til Købmagergade 46,2.sal, "Hymnologiske Meddelelser", lokal 438, torsdag kl.15-16.

Salmehistorisk Selskabs bestyrelse:

Kandidatstipendiat, cand.theol. Jens Lyster (formand)
Professor, dr.theol. Niels Knud Andersen (næstformand)
Stud.theol. Tove Villarsen (sekretær)

Hymnologiske Meddelelsers redaktion:

Ansv.red., cand.theol. Jens Lyster
Træffes torsdag kl.15-16, Institut for dansk Kirkehistorie, Købmagergade 46,2., lokale 438. Tlf: (o1) 13 45 7o, lok.323.
Privat efter kl.19, tlf: (o3) 16 33 24.
Adr. Hyrdevangen 12, 2640 Hedehusene.

Prof. dr.theol. Niels Knud Andersen.
Engvej 31, 2960 Rungsted Kyst. Tlf: (o1) 86 37 72.

Stud.theol. Tove Villarsen.
Tartinisvej 12,2., 2450 Kbhvn. SV. Tlf: (o1) 46 59 96.

Stud.theol. Susanne Fabritius de Tengnagel.
Fuglebakkevej 44,1., 2000 Kbhvn.F. Tlf: (o1) 1o 2o 61.

Stud.mag. Birgitte Fabritius de Tengnagel.
Fuglebakkevej 44,1., 2000 Kbhvn.F. Tlf: (o1) 1o 2o 61.

Hymnologiske Meddelelsers støttekreds:

Professor Aksel Andersen
Provst, teol.dr. Allan Arvastson
Universitetslektor, mag.art. Skirne Helg Bruland
Pastor Helge Dahn
Domprovst Richard Fangel
Biskop Johs. W. Jacobsen
Professor, dr.phil. Jens Peter Larsen
Pastor Anders Malling
Pastor Jørgen Michaelsen
Seminarieadjunkt, cand.theol. Kaj Mogensen
Pastor Jørgen Schultz
Pastor Erik Norman Svendsen
Professor, dr.phil. Christian Thodberg
Pastor Harald Vilstrup